

MŪSŲ GIRIOS

Žurnalas apie miškus ir miškininkus

2023 / gruodis

*Miškininkai padovanojo
tūkstančius eglisakių*

*Eglės kankorėžių kenkėjų
stebėseną ir būdai jų žalai mažinti*

*Lietuvos miškotvarkos
istorinės raidos apžvalga*

*Pavyzdinčiausios miško valdos
prizas iškeliavo į Pakruojo kraštą*

**DIDELIAIS
KIEKIAIS
SUPERKAME
BERŽO RAŠTUS**

nuo 16 cm skersmens

Informacija apie supirkimo kainas ir sąlygas internete www.likmere.lt
telefonais +370 340 60054, +370 687 51927, el. paštu info@likmere.lt

***Viskas dirbantiems ir besilksintiems miške –
Viskas vienoje vietoje***

- ▶ **IŠKLAUSYSIME**
- ▶ **PAKONSULTUOSIME**
- ▶ **PARINKSIME GERIAUSIĄ, KOKYBIŠKIAUSIĄ IR PIGIAUSIĄ**
- ▶ **OPERATYVIAI ATVEŠIME TIESIAI PAS JUS, O JEI REIKIA IR Į MIŠKĄ**

miskui.lt

UAB „MMC Forest“

Nausodžio k.,
Vėžaičių sen.,
96215 Klaipėdos r.
Tel. 8 673 51506
El. paštas info@mmc.lt
www.miskui.lt

4 Kronika

Aktualijos

- 5 Miškininkai padovanojo tūkstančius eglišakių
- 6 VMU parodė miško kenkėjų pažeistas teritorijas
- 7 Miško sanitarinės apsaugos specialistų susitikimas

Miškininkystė

- 8 *A. TRUČINSKAS.*
Eglės kankorėžių kenkėjų stebėseną ir rekomenduojami būdai jų žalai mažinti
- 10 *J. STANKEVIČIŪTĖ.*
XVII-ajame Europos miško pedagogų kongrese
- 11 *A. RUTKAUSKAS.*
Jono Basanavičiaus tėviškėje
- 13 *A. BRUKAS,*
A. RUTKAUSKAS.
Lietuvos miškotvarkos istorinės raidos apžvalga

Miškininkystė

- 16 *B. GRIGALIUNAITĖ,*
A. MATELIS.
Grybai mieste rudenį

Privatūs miškai

- 18 *A. ADOMAITIENĖ.*
Pavyzdingiausios miško valdos prizas išskeliamo į Pakruojo kraštą

Profesijų veikla

- 20 *D. RAITELAITIENĖ.*
Ar dar svarbi darbuotojų nuomonė?

Jubiliejus

- 22 *A. LANKELIS.*
Miškininkas
Algirdas Valavičius

Miško flora ir fauna

- 24 *S. PALTANAVIČIUS.*
Lietuvos miškų paukščiai.
Didžioji zylė (*Parus major*)
- 25 Lietuvos miškų žvėrys.
Baltasis kiškis (*Lepus timidus*)

Saugomos teritorijos

- 26 Seimas priėmė Saugomų teritorijų įstatymą

Atradimai

- 27 *E. JANULEVIČIŪTĖ-*
GUIMERA.
Galiosios turtai. Automobiliu
1000 kilometrų per 10 dienų

Laisvalaikio kūryba

- 30 *J. VITKAUSKAITĖ.*
Aš – medis, tu – žmogus

Medžioklė

- 32 *V. RIBIKAUSKAS.*
Baltoji pasaka

Laisvą minutę

- 34 Kryžiažodis

Siūlome užsiprenumeruoti
žurnalą „Mūsų girios“ 2024 metams!

- Internetu - www.musu-girios.lt (nuspaudžius skydelį *prenumerata*);
- El. paštu - info@musu-girios.lt, rimondas@musu-girios.lt;
- Telefonu - +370 687 10616; ▪ Visuose Lietuvos pašto skyriuose.

PRENUMERATOS KAINA:

1 mėn. – 5 Eur, metams – 60 Eur; su nuolaida: 1 mėn. – 3,50 Eur, metams – 42 Eur.

LIETUVOS MIŠKININKŲ SAJUNGOS
ŽURNALASLeidžiamas nuo 1929 metų birželio
Indeksas 5057, su nuolaida – 5058

2023 m. gruodis, Nr. 12 (908)

ISSN 1392-6829

LEIDĖJAS

Viešoji įstaiga „Mūsų girios“

Adresas korespondencijai:

P. d. 604, Vilniaus 16-asis paštas,
Nemenčinės pl. 2, 10001 Vilnius

Mob. tel. +370 687 10616

El. paštas: info@musu-girios.lt

rimondas@musu-girios.lt

rimondas.vasiliauskas@gmail.com

www.musu-girios.lt

@musugirios

Jmonės kodas 125302897

PVM mokėtojo kodas LT 253028917

A. s. LT887044060001501044

AB SEB bankas

Direktorius – vyr. redaktorius

Rimondas Vasiliauskas

Mob. tel. 8 687 10616

El. paštas: rimondas@musu-girios.lt,

rimondas.vasiliauskas@gmail.com

Spausdino UAB „Standart Impresa“

S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, 02189 Vilnius

www.standart.lt

Tiražas 600 egz.

Kaina 5 Eur

Kaina su nuolaida 3,50 Eur

„Mūsų Girios“ (Our Forests) magazine

Editor-in-chief R. Vasiliauskas

PO Box 604, 16th Vilnius Post Office,

LT-10001 Vilnius, Lithuania

Redakcijos ir autorių nuomonė ne visada sutampa.

Už reklamas turinį redakcija neatsako.

„Mūsų giriose“ išspausdintus straipsnius ar jų dalis perspausdinti galima tik gavus raštišką redakcijos sutikimą ir su šaltinio nuoroda.

Redakcija pasilieka teisę redaguoti straipsnius.

KRONIKA

Lapkričio 30 d. baigdamas vizitą Lietuvoje, Ukrainos Aukščiausiosios Rados Aplinkos apsaugos komiteto pirmininkas Olegas Bondarenko LR aplinkos ministro Simono Gentvilo kvietimu lankėsi Aplinkos ministerijoje ir susitiko su jos darbuotojais. Ministerijos kolektyvas komiteto pirmininkui ir nariams įteikė simbolinę dovaną – Lietuvos vėliavą su joje surašytais palinkėjimais: „Būkite stiprūs! Esate ištvermingi ir drąsūs!“, „Mes su jumis šiais sudėtingais laikais!“.

Gruodžio 1 d. Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda dalyvavo JT klimato kaitos konferencijos (COP28) pasaulio vadovų susitikime Dubajuje, JAE. Plenarinėje sesijoje Prezidentas, pirmasis iš ES šalių narių vadovų, kreipėsi į pasaulio valstybių lyderius ir akcentavo Lietuvos išpareigojimą kartu su kitomis ES šalimis vykdyti plataus užmojo pertvarką ir siekti visuotinių kovos su klimato kaita tikslų įgyvendinimo. Pasak Prezidento, energetinė nepriklausomybė ir perėjimas prie atsinaujinančios energijos buvo Lietuvos strateginiu tikslu, kurį kryptingais ir ryžtingais sprendimais pavyko įgyvendinti.

Gruodžio 6 d. nuotoliniu būdu vyko LMS Prezidiumo posėdis, kuriame pristatytas ir nagrinėtas Miško kirtimų taisyklių projektas, aptarti LMS eilinio rinkiminio XIX-ojo suvažiavimo organizavimo klausimai, LMS įstatų pakeitimų siūlymai. Kitas nuotolinis Prezidiumo posėdis numatomas 2024 m. sausio mėn. 3 d.

Gruodžio 6 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartimi VMU priėmė sprendimą stabdyti kirtimus ne tik Ignalinos regione, bet ir visos šalies Europos ekologinio tinklo „Natura 2000“ teritorijose. LVAT panaikino Valstybinės miškų tarnybos direktoriaus 2021 m. kovo 19 d. įsakymo Nr. 87-21-V dalį, kuria patvirtintas VMU patikėjimo teise valdomo Ignalinos RP administruojamų miškų vidinės miškotvarkos projektas tiek, kiek jame (projekte) numatyti pagrindiniai miškų kirtimai įsteigtose ir potencialiose „Natura 2000“ teritorijose bei jų artimoje aplinkoje.

Gruodžio 12 d. Seimas nepritarė Demokratų frakcijos „Vardan Lietuvos“ iniciatyvai kartu su Europos Parlamento rinkimais – kitų metų gegužės 9 d. surengti patariamąjį referendumą dėl plynųjų miško kirtimų ribojimo ir uždraudimo saugomose teritorijose. Nutarimą palaikė 56 Seimo nariai, prieš buvo 25, susilaikė – 41. Už tai, kad projektas būtų tobulinamas balsavo 54 parlamentarai, už jo atmetimą – irgi 54. Balsuojant antrą kartą 1 balso persvara nutarta leisti projektą patobulinti.

Gruodžio 14 d. Seimas priėmė Miškų įstatymo pataisas, numatančias kad nuo šiol miestų savivaldybių teritorijose atsidūrę miškai turės būti išperkami savivaldybių lėšomis. Įstatymo pataisas pateikė Seimo nariai S. Gentvilas ir A. Gedvilienė.

„Plečiantis miestams susiduriama su problema, kuomet prie miestų teritorijų prijungiant kaimus paaiškėja, kad juose yra nemažai privačių miškų, kuriuos valstybė iš savininkų privalo išpirkti. Šiems tikslams naudojamos valstybės biudžeto lėšos. Nuo šiol pinigus turės mokėti savivaldybės“, – sakė vienas Miškų įstatymo pataisų iniciatorių S. Gentvilas.

Gruodžio 14 d. Seimas pritarė Saugomų teritorijų įstatymo ir jį lydinių 6 teisės aktų pakeitimams, kurie sudarys teises galimybes nustatyti saugomas teritorijas privačioje žemėje sukeliant mažiau konfliktų. Esant būtinybei įsteigti jas privačioje žemėje, sprendimai bus priimami įvertinus ir pasvėrus visus argumentus, tinkamai atlyginant žemės savininkams, šis procesas taps labiau įtraukiantis ir efektyvesnis.

Gruodžio 15 d. Ženevoje aukšto lygio atstovų susitikimu baigėsi 4 dienas trukęs Konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (*Espo* konvencijos) šalių 9-asis susitikimas.

Patvirtinti Lietuvai svarbūs sprendimai: dėl Baltarusijos išpareigojimų pagal *Espo* konvenciją neįvykdymo eksploatuojant Baltarusijos atominę elektrinę Astrave ir dėl Baltarusijos nacionalinės teisės neatitikties *Espo* konvencijai.

Gruodžio 15 d. VMU miškininkai kartu su Lietuvos policijos pareigūnais vykdė akciją „Eglutė“. Alytaus, Marijampolės bei Šiaulių regionuose buvo stabdomos transporto priemonės ir jų vairuotojams dovanojami VMU išauginti kalėdiniai medeliai.

Gruodžio 19 d. VMU Šalčininkų RP vyko Koordinacinės tarybos sanitarinės miškų apsaugos klausimais posėdis tema „Specialiosios priemonės žievėgraužio tipografo masinio plitimo židiniams stabdyti 2024 m.“. Pasitarime aptarta: Pušinio pjūklelio masinio dauginimo židinių susidarymas 2023 m. ir rekomendacijos dėl jų likvidavimo darbų organizavimo 2024 m. (VMT, V. Vasiliauskas); Informacija apie žievėgraužio tipografo populiaciją ir žalą Lietuvoje bei įžvalgos iš tarptautinio miško sanitarinės apsaugos specialistų susitikimo (VMT, K. Grigaliūnas); VMT siūlymai dėl specialiųjų priemonių žievėgraužio tipografo masinio plitimo židiniams sustabdyti 2024 m. (VMT, K. Grigaliūnas); Sanitarinės miško apsaugos priemonių vykdymas pagal VMT pateiktas rekomendacijas 2024 m. (VMU, M. Petkevičius).

■ VMU humanitarinės pagalbos tikslais Ukrainos regionų administracijoms perdavė 131 transporto priemonę. Iš jų – 73 lengvuosius automobilius ir visureigius, 55 krovininius visureigius bei 3 autobusus.

VMU iki šiol Ukrainai perdavė 53 automobilius, įskaitant automobilius ugniagesiams gelbėtojams bei visureigius. Taip pat yra perdavusi apsaugines ugniagesių aprangas, racijas, motopjūklus, kirvius, o darbuotojai aukojo asmeninius daiktus: pledus, patalynę, drabužius, kitą būtinąją pagalbą.

Miškininkai padovanojo tūkstančius eglėšakių

Didžiulė eilė norinčių įsigyti šakų nusitęsė sostinės Katedros aikštėje

Gruodžio 19 d. vyko tradicinė Valstybinių miškų urėdijos miškininkų organizuojama akcija „Parsinešk Kalėdas į savo namus“, kurios metu šventėms besiruošiantiems gyventojams visoje šalyje išdalinta daugiau nei 100000 eglėių ir pušų šakų. Šios šventinės, jau daugiau nei 15 metų besitęsiančios iniciatyvos metu miškininkai nemokamas spygliuočių šakas dovanojo visuose VMU regioniniuose padaliniuose – daugiau nei 50 vietų. Šakos, išdalintos akcijos metu, surinktos kirtavietėse, skatinant visuomenę nekirsti jaunų eglėčių miškuose, nelaužyti jų šakų bei vartoti ekologiškai.

„Parsinešk Kalėdas į savo namus“ – viena laukiamiausių ir šilčiausių miškininkų organizuojamų iniciatyvų. Akcijoje dalyvavusių šalies gyventojų namai dabar kvėpės eglėšakiais, gautais tiesiai iš miškininkų rankų. Džiaugiamės, kad puoselėdami gražias Kalėdų tradicijas galime padovanoti vieni kitiems nuoširdžias šypsenas ir kartu prisidėti prie mūsų gamtos tausojimo bei sąmoningo vartojimo“, – sakė Valstybinių miškų urėdijos generalinis direktorius Valdas Kaubrė.

„Tegul mūsų miškininkų padovanotos eglės ir pušų šakos sušildo žmonių namus ir širdis. Tegul šis Kalėdų simbolis suteikia vilties, kad kitais metais mus lydės ramybė ir taika“, – pridūrė aplinkos ministras Simonas Gentvilas.

VMU suvienijo jėgas su Lietuvos Raudonuoju Kryžiumi ir gruodžio 18 d. pristatė Kalėdas į namus tiems gyventojams, kurie patys parsinešti jų negalėjo. Miškininkai prisidėjo prie ketvirtus metus iš eilės LRK organizuojamos akcijos „Šviesių minčių Kalėdos“ ir kartu su savanoriais aplankė 3000 vienišų senjorų visoje Lietuvoje, padovanodami jiems meilę ir šviesą simbolizuojančius žibintus bei papuošdami jų namus tikrumą, ramybę bei vaikystės Kalėdas primenančiomis eglėių ir pušų šakomis.

„Ruošdamiesi šventėms rūpindamiesi ne tik savimi ir savo artimaisiais, aplankyme ir savo kaimynus, senelius, tuos žmones, kuriems pasirūpinti savimi sunku – kartais simbolinė dovana ar parodytas dėmesys gali žmogui reikšti labai daug. Tikimės, kad aplankę vienišus senjorus atnešėme į jų namus daugiau šviesos ir pradžiuginome linkėjimais iš miško“, – pabrėžė VMU generalinis direktorius V. Kaubrė.

VMU inf.

Trakuose

Mažeikiuose

VMU parodė miško kenkėjų pažeistas teritorijas

Valstybinių miškų urėdijos (VMU), Aplinkos ministerijos specialistai ir Aplinkosaugos koalicijos, „Girių spiečiaus“ atstovai bei mokslininkai lapkričio 27 dieną praleido miške – aplankė VMU Švenčionėlių ir Ignalinos regioninius padalinius. VMU specialistai gyvai pademonstravo, kaip atrodo kenkėjų – žievėgraužio tipografo ir pušinio pjūklelio – pažeisti miškai bei kvietė diskutuoti apie numatomas vykdyti sanitarinės miško apsaugos priemones ir jų problematiką.

Švenčionėlių RP Labanoro girininkijoje susitikimo dalyviai žvalgėsi po vieno iš pavojingiausių miško medžių liemenų kenkėjų – žievėgraužio tipografo – pažeistas teritorijas. Ignalinos RP Vaišniūnų girininkijoje buvo parodytas paprastojo pušinio pjūklelio židyns, kuriame užfiksuoti pirmieji liemenų kenkėjų veiklos požymiai. Būtent pušynų ir eglynų medynų Lietuvoje yra daugiausiai bei jie yra labiausiai puolami kenkėjų, dėl kurių paplitimo daromos didžiausios žalos, o dalyje Lietuvos paskelbta stichinė nelaimė.

Apžvelgus realią situaciją kenkėjų pažeistuose miškuose, diskutuota apie naujas Miško kirtimo taisyklių pataisas, kurios plynuosius kirtimus leis tik išimtinose situacijose.

„Šiandien įsitikinome, kad rekreaciniuose ir ekosistemų apsaugos miškuose medžiai sužymėti pagal naujas taisykles, kurias tikimės patvirtinti gruodžio pradžioje. Nuomonės skiriasi tik dėl IIA klasės miškų. Su miškų išsaugojimu besirūpinančiomis organizacijomis sutarėme, kad turi būti aktyviau rengiami gamtotvarkos planai, kuriuose atskiri tikslinių augalų sąrašai būtų sudaromi priklausomai nuo vietovės.“, – pristatydamas naujas Miško kirtimo taisykles kalbėjo aplinkos viceministras Kęstutis Šetkus.

Pagal naujas taisykles, kertant rekreacinius ir saugomų teritorijų miškus plynaisiais sanitariniais miško kirtimais būtų paliekami visi nepažeisti medžiai, išskyrus keliančius pavojų. Taisykles numatoma papildyti reikalavimu, jog po sanitarinių miško kirtimų esant mažesniai nei 0,4 medyno skalsumui miškas būtų atkurtas.

„Svarbu, kad užsimezges dialogas nenutrūktų, nes būdai, kaip elgiamasi ekosistemų apsaugos ir rekreaciniuose miškuose, saugomose teritorijose turi keistis. Norisi, kad VMU būtų pavyzdys ir iniciatorius“, – pabrėžė Aplinkosaugos koalicijos pirmininkė Lina Paškevičiūtė.

„Sprendimus sanitarinius kirtimus vykdyti paliekant visus sveikus ir pavojaus miško lankytojams ar jų turtui nekeliančius medžius II grupės ekosistemų apsaugos ir rekreaciniuose miškuose bei III grupės apsauginiuose miškuose, saugomose teritorijose priėmėme proaktyviai, atsižvelgdami į kitų suinteresuotų šalių poreikius ir šiandien pademonstravome, kaip perplanuojami kirtimai būtent laikantis šio vidinės VMU taisyklėse nustatyto principo“, – teigė VMU generalinis direktorius Valdas Kaubrė.

VMU savo iniciatyva ėmėsi veiksmų miškininkavimo tvarumui didinti. Vykdydami sanitarinius miško kirtimus miškininkai sieks dar labiau išsaugoti biologinei įvairovei vertingus medžius bei palikti daugiau sveikų medžių nei numatyta teisės aktuose, t. y. visus biologinei įvairovei svarbius ir pavojaus nekeliančius medžius visuose II miškų grupės ekosistemų apsaugos ir rekreaciniuose miškuose bei saugomų teritorijų III miškų grupės miškuose.

„Manome, kad IIA grupės apsauginių ekosistemų miškuose esant kenkėjų pažeidimams, pažeistus medžius reikėtų palikti ir

RIMONDO VASILIAUSKO nuotraukos

Pažeistos eglės Labanoro girininkijoje

dabartinius IIA grupės miškus vertinti kaip I grupės miškus“, – savo nuomonę pareiškė Gamtos tyrimų centro vyr. mokslo darbuotojas doc. dr. Eduardas Budrys.

„Jeigu paliksime tas eglės, kuriose pasiliko žiemoti kenkėjai, pavasarį stebėsime kenkėjų paplitimą į aplinkinius medynus“, – teigė LAMMC Miškų instituto vyr. mokslo darbuotojas doc. dr. Artūras Gedminas.

Šiuo metu minėtose teritorijose sustabdyti visi vykdomi ir planuojami vykdyti plynieji sanitariniai miško kirtimai. Girininkijose dirbantys miškininkai pakartotinai vertina šiuos miškų plotus, kirtimų būdas perplanuojamas taip, kad vykdyt sanitarinę miško apsaugą, nebūtų kertami sveiki ir gamtinio požiūriu vertingi medžiai.

VMU inf.

Konstruktivos diskusijos vyko Švenčionėlių RP Labanoro girininkijos ...ir Ignalinos RP Vaišniūnų girininkijos pažeistuose miškuose

Miško sanitarinės apsaugos specialistų susitikimas

Gruodžio viduryje Valstybinės miškų tarnybos Miško sanitarinės apsaugos skyrius kartu su Aplinkos ministerijos Miškų politikos grupės atstovais suorganizavo tarptautinį miško sanitarinės apsaugos specialistų ir šios srities mokslininkų iš šalių aplink Baltijos jūrą nuotolinį susitikimą. Pagrindinis tikslas buvo aptarti žievėgraužio tipografo daromą žalą, pasidalinti patirtimi kaip vykdoma šio kenkėjo populiacijos stebėseną atskirose šalyse, kaip pateikiami duomenys vartotojams.

Susitikime dalyvavo Lietuvos, Lenkijos, Latvijos, Estijos, Suomijos, Švedijos ir Norvegijos atstovai. Kolegos aptarė atskirose valstybėse taikomą teisinį reguliavimą, apribojimus bei specialiąsias priemones, siekiant sumažinti eglynuose žievėgraužio tipografo daromą žalą. Diskutuota apie kenkėjo populiacijos ir daromos žalos prognozes ateinančioms metams. Akcentuota, kad paskutinį dešimtmetį žievėgraužio tipografo daroma žala dramatiškai išaugo visoje Europoje. Pavyzdžiui, Švedijoje nuo 1961 m. dėl žievėgraužio tipografo pažeidimų buvo nudžiovinta eglių, kurių tūris sudaro 44 mln. kub. m, iš jų 33 mln. kub. m nudžiovinta per pastaruosius 5 metus.

Duomenų analizė parodė, kad ankstesniais dešimtmečiais žievėgraužio tipografo masinio dauginimosi židinius inicijuodavo dideli vėjo pažeisti miškų plotai, kur laiku buvo nesutvarkomos žalios eglių vėjavartos ir vėjalaužos. Pastaraisiais metais šio kenkėjo žala išauga po užsitęsusių sausrų ir kaitros periodų. Net ir subūrus savo srities ekspertus tarptautiniu mastu, prieita išvados, kad „stebuklingos burtų lazdelės“, leisiančios ateityje išvengti žievėgraužio tipografo daromos žalos, nėra. Todėl apie miškų atsparumą ligoms, kenkėjams ir besikeičiančiam klimatui būtina galvoti iš anksto, pasirenkant tinkamas medžių rūšis įveisti atskirose augavietėse, atkuriant mišką

ar formuojant medyną jauname amžiuje.

Žievėgraužio tipografo labiausiai pažeidžiami vienaamžiai gryni eglynai, ypač augantys lengvose, mažo našumo dirvose, kuriose sausrų metu greitai nukrinta gruntinio vandens lygis. Vieningos išvados, kokias medžių rūšis rinktis auginti ateities miškuose, dar nebuvo prieita, tačiau dauguma šalių supranta, kad grynų medynų sodinimas nebėra perspektyvus šių dienų klimato kaitos kontekste.

Tikimasi, kad 2024 m. vasaros pradžioje įvyks ir gyvas šių šalių miško sanitarinės apsaugos specialistų susitikimas Lietuvoje.

VMU inf.

Atnaujinta 1152 km miško kelių

Valstybinių miškų urėdija 2023 m. atliko miško kelių priežiūrą, remontą ir statybą už 7,72 mln. Eur, iš viso rekonstruota ir sutaisyta 1145 km miško kelių, nutiesta 7,03 km naujų kelių, investuojama į miško kelių priežiūros ir remonto techniką. VMU prižiūri 38,2 tūkst. km miško kelių tinklą valstybinių ir privačių miškų teritorijoje.

Kelių priežiūrai ir tvarkymui VMU investuoja nuosavas lėšas ir naudojami programomis, tokiomis kaip Valstybinių miškų, valstybės saugomų teritorijų vietinės reikšmės kelių tiesimo, rekonstravimo, taisymo (remonto) bei Bendrųjų miškų ūkio reikmių finansavimo programos lėšomis, skirtomis miško kelių priežiūrai ir taisymui (remontui) visų nuosavybės formų miškuose programos.

„Siekiant, kad miško keliai būtų geros būklės miškininkams atlikti darbus, privačiuoti prie gaisraviečių, gyventojams lankantis miške, VMU kasmet didina miško kelių tvarkymo investicijas. Šiais metais investuodami į miško kelių priežiūrą ir taisymui reikiama techniką, ypatingą dėmesį skyrėme gamtą tausojantiems sprendimams“, – teigė VMU generalinis direktorius Valdas Kaubė.

Viena iš naujovių – laikinosios kelio plokštės. Vykdam kompleksinę miškų ūkio veiklą, jos padės užtikrinti atsakingą bei racionalų miškų išteklių naudojimą, nepakenkiant gamtotvarkos priemonių miškuose įgyvendinimui. Šios inovacijos dėka bus tausoja miško infrastruktūra: miško keliai, kvartalinės linijos, medienos sandėliavimo aikštelės ir kt. Įgyjamos laikinosios kelio plokštės 2,5 km ilgio atkarpai. 1,8 mln. Eur investicijos graža pasireiškė ekonominiu, socialiniu bei ekologiniu aspektais.

Per 2023 m. įsigyti 4 greideriai, 3 ratiniai ir 1 vikšrinis ekskavatorius, kurių dalis jau naudojami darbuose, likę bus eksploatuojami 2024 m. I–II ketv. Taip pat įsigijami 4 nauji savivarčiai automobiliai su hidromanipulatoriais, smulkioji technika. Ši technika atitinka aukščiausius kokybės reikalavimus ir pasitarnaus kelių priežiūrai, pakelių šienavimui.

Planuojant kelių taisymo darbus, jų apimtys nustatomos atsižvelgiant į gamtines sąlygas. Vadovaujantis teisės aktais, savivaldybės vykdomosios institucijos turi teisę priimti sprendimus apie nustatytą kelių sugadinimo tikimybės laikotarpį – esant šlapioms oro sąlygoms ar per sausrą – tokiu atveju eismas keliais gali būti apribojamas.

„Rūpinamės miško kelių būklės gerinimu, taip pat planuodami darbus vertiname gamtines aplinkybes, kad keliams žala nebūtų daroma. Todėl esant netinkamoms oro sąlygoms, darbai organizuojami mažesne apimtimi arba stabdomi, taip saugant ir tausojant miško infrastruktūrą. Bendraudami su savivaldybėmis ir seniūnijomis – siekiame visapusiško geranoriško bendradarbiavimo ir supratimo, tad vykdydami gamybą saugome ir tausojame kelius, o juos sugadinus, kuo skubiau, nesilaikydami maksimalių terminų, sutvarkome ir atstatome į pradinę padėtį“, –

sakė VMU Miško infrastruktūros skyriaus vadovas Rolandas Kavėnas.

Miško kelių remonto darbus atlieka VMU darbuotojai ir rangovai, o sudėtingiems darbams – kapitalinis kelių remontas, tiesimas, rekonstravimas – pasitelkiami rangovai.

VMU inf.

Eglės kankorėžių kenkėjų stebėseną ir rekomenduojami būdai jų žalai mažinti (sėklinių objektų apsaugai)

ARMINAS TRUČINSKAS, Valstybinė miškų tarnyba, Miško sanitarinės apsaugos skyrius

Iš visų eglės kankorėžių kenkėjų didžiausią žalą Lietuvoje daro drugeliai: **kankorėžinis stagargrauzis** (*Laspeyresia strobilella* L.) ir **kankorėžinis ugniukas** (*Dioryctria abietella* Schiff.). Dėl skirtingais metais nevienodo eglėlių derėjimo, skiriasi kankorėžiuose ir sėklų pažeidimo intensyvumas. Kai eglėnuose kankorėžių derlius gausnis, sėklos pažeidžiamos mažesniu intensyvumu, nei būnant negausiam derėjimui.

2022-2023 metais Valstybinės miškų tarnybos Miško sanitarinės apsaugos skyriaus specialistai vykdė kankorėžinio stagargrauzio (*Laspeyresia strobilella* L.) ir kankorėžinio ugniuko (*Dioryctria abietella* Schiff.) populiacijos gausos pokyčių stebėseną. Stebėsenos vykdymui paprastosios eglės sėklinėse plantacijose buvo parinktos keturios plantacijos, kad būtų derančios ir gana jauno amžiaus. Norint gauti plataus spektro duomenis, sėklinės plantacijas stengtasi parinkti kuo labiau išskleidžiant stebėsenos vietų tinklą. Stebėjimai vykdyti VI Valstybinių miškų urėdijos eglės sėklinėse plantacijose: Kuršėnų regioninio padalinio Gruzdžių girininkijoje, Raseinių regioninio padalinio Kražių girininkijoje, Jurbarko regioninio padalinio Kalvelių girininkijoje ir Trakų regioninio padalinio Pravieniškių girininkijoje. Stebėsenos vykdymui kiekvienoje sėklinėje plantacijoje

1 pav. Kražių girininkijos teritorijoje esančioje sėklinėje plantacijoje išdėstytos feromoninės gaudyklės

VMT archyvo nuotraukos

išdėstyta po keturias gaudyklės su feromoniniais viliokliais bei lipniais lapeliais. Gaudyklės buvo iškabintos 2–3 metrų aukštyje, 10–12 metrų atstumu viena nuo kitos (1 pav.). Kadangi šių drugelių skraidymo laikotarpiai nepersidengia, jų gaudymui buvo naudotos tos pačios gaudyklės, tačiau įdedant atitinkamą rūšį viliojančius feromonus.

Kankorėžinis stagargrauzis – vienas iš žalingiausių eglėlių kankorėžių kenkėjų, paplitęs visoje Europoje, o taip pat ir Sibire bei Japonijoje. Pažeidžia tik eglėlių kankorėžius. Randamas visuose medynuose kuriuose auga eglės, tačiau labiau mėgsta išretėjusius eglėlynus ir pamiškėse augančias eglės. Skraido gegužės–birželio mėnesiais. Sėkliniais metais stagargrauzis apninka 50–70 proc. kankorėžių, o esant mažam derliui – ir iki 100 proc. Vikšrai dažniausiai žiemoja kankorėžio stagare, rečiau – sumedėjusių žvynų pagrinde. Jei vikšrų kankorėžyje prisiveisia daug, žalias, nesubrendęs, nesubrandinęs sėklų, kankorėžis nudžiūva per kelias savaites. Sudžiūvus kankorėžiui, žūva ir visi jame esantys vikšrai.

Kankorėžinis ugniukas paplitęs visoje Europoje, Azijoje, JAV, Kanadoje ir Gvatemaloje. Kankorėžinis ugniukas labiausiai paakenkia eglės kankorėžiams, tačiau retesniais atvejais pakenkia ir pušies, maumedžio, kėnio

2 pav. Kankorėžinio stagargrauzio ir kankorėžinio ugniuko pažeistas eglės kankorėžis

kankorėžiams. Lietuvoje tai pats žalingiausias eglėlių kankorėžių kenkėjas. Drugiai skraido vakarais, nuo birželio vidurio iki liepos mėnesio pirmos dekados. Pažeidžia iki 25 proc. kankorėžių (2 pav.). Rudenį pažeisti kankorėžiai ruduoja ir krinta, o vikšrai sulenda žemėn, kur žiemoja plokščiuose šilkinuose kokonuose.

Valstybinės miškų tarnybos Miško sanitarinės apsaugos skyriaus specialistų atlikti stebėjimai rodo, jog vidutinis sugautų stagargrauzių kiekis vienoje gaudyklėje 2023 m. buvo didesnis visose stebėjimo vietose lyginant su 2022 m. Didžiausias viena gaudyklė sugautų stagargrauzio drugelių prieaugis fiksuotas 2023 m. Kražių plantacijoje, kur vidutiniškai viena gaudyklė pagauta beveik du su puse karto daugiau šių kenkėjų nei ankstesniais stebėjimo metais. Taip pat gana nemažas prieaugis stebėtas ir Gruzdžių girininkijoje esančioje eglės sėklinėje plantacijoje, kur populiacija padidėjo 1,5 karto. Kenkėjų gausa Kalvelių ir Pravieniškių eglės sėklinėse plantacijose praktiškai nekito (3 pav.).

Kankorėžinių ugniukų 2023 m. sugautas vidutinis kiekis viena gaudyklė padidėjo visose stebėjimo vietose lyginant su 2022 m. Didžiausias viena gaudyklė sugautų drugelių prieaugis fiksuotas Gruzdžių sėkliniame objekte, kur populiacija didėjo daugiau nei

dvigubai. Pusanatro karto populiacijos gausa pakilo Kražių bei Pravieniškių eglės sėklinėse plantacijose. Mažiausiai situacija keitėsi Kalvelių eglės sėklinėje plantacijoje (4 pav.).

Ryšys su klimatinėmis sąlygomis. Apskaitų vykdymo metu buvusios klimatinės sąlygos pagal Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos pateiktus duomenis: 2022 m. gegužės ir birželio mėnesiai buvo artimi vidutinei temperatūrai, beveik dvigubai drėgnesni nei įprastai, saulės spindėjimo laikas buvo kur kas mažesnis nei vidutinis. 2023 m. gegužės ir birželio mėnesiai buvo laipsniu šiltesni nei įprastai, buvo akivaizdus drėgmės deficitas, daugelyje rajonų sausra buvo paskelbta kaip stichinis meteorologinis reiškinys. Tiek gegužė, tiek birželis buvo itin saulėti ir viršijo daugiamečius saulės spindėjimo vidurkius. Galima daryti prielaidą, kad 2023 m. tokiam kenkėjų populiacijos šuoliui tiesioginės įtakos turėjo gegužės ir birželio mėnesių orai, kurie buvo gerokai sausesni ir šiltesni. Saulės spindėjimo laikas buvo didesnis nei vidutinis ir ženkliai didesnis nei 2022 m. tuo pačiu laikotarpiu. Būtent dėl šios priežasties buvo palankesnis kenkėjams skraidymo ir kiaušinių dėjimo laikotarpis. Dar viena priežastis, dėl kurios analizuojamų kenkėjų populiacija taip smarkiai padidėjo, gali būti eglės derėjimo intensyvumas. Kaip minėta anksčiau, abu stebėti kenkėjai yra tiesiogiai priklausomi nuo eglių derėjimo, nes vienaip ar kitaip tai lemia jų išgyvenamumą. 2022 m. eglės gana gausiai derėjo Gruzdžių ir Kražių sėklinėse plantacijose, o Kalvelių ir Pravieniškių plantacijos derėjo kur kas mažiau. Iš atliktos analizės, galima teigti, kad daugiau kankorėžių generavusiose plantacijose ir kenkėjų populiacija išaugo daugiausiai.

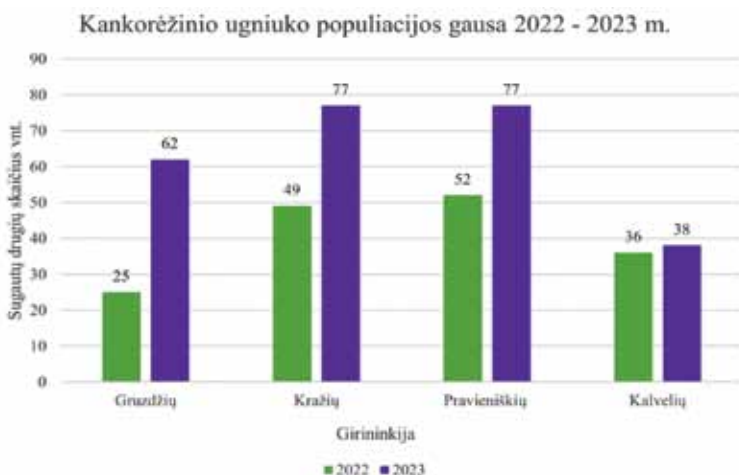
Apsauga ir naikinimo būdai. Apsaugą nuo kankorėžinio stagargraužio tikslinga organizuoti sėklinėse plantacijose ir medynuose, kuriuose ketinama rinkti sėklinę medžiagą. Prieš kankorėžių rinkimą reikia atlikti jų analizę. Rudenį ir žiemą, pastebėjus didelį skaičių pažeistų kankorėžių, sekanti ankstyvą pavasarį tikslinga atlikti apskaitas ir nustatyti paskutinio ūgio lervų (galvos plotis apie 1 mm) skaičių kankorėžiuose. Paprastai viename kankorėžyje vystosi 2–3 vikšrai. Esant didesniai nei įprastai paskutinio ūgio lervų ir lėliukių skaičiui, galima naudoti insekticidus. Insekticidus reikia purkšti dukart, esant šiltiems ir saulėtiems orams – prieš išskrendant kenkėjams ir prieš jiems dedant kiaušinius. Kenkėjų skraidymas sutampa su eglės žydėjimu – gegužės I–II dekadomis. Nuo ugniuko, kaip ir nuo stagargraužio, apsaugos priemonės rekomenduojama naudoti tuose objektuose, kur planuojama rinkti kankorėžių derlių. Insekticidus tikslinga naudoti prieš pat kenkėjams ant kankorėžių dedant kiaušinėlius ar dėjimo metu – birželio paskutinę, liepos I–II dekadomis. Kontaktiniai insekticidai čia mažai efektyvūs, todėl pirmenybę reikėtų teikti sisteminio veikimo insekticidams. Abiejų kenkėjų populiacijos reguliavimui veiksmingi insekticidai, kurių veiklioji medžiaga – acetamipridas. Lietuvoje miškų ūkyje, būtent sėkliniuose objektuose nėra registruoto insekticido, skirto kankorėžių kenkėjų naikinimui. Tačiau tinkami naudoti insekticidai galėtų būti **Imprid Skog** ir **Mospi-lan 20 SG**. Norint naudoti šiuos insekticidus, reikėtų Valstybinės augalininkystės tarnybos registruotų augalų apsaugos produktų sąraše praplėsti šių insekticidų naudojimo spektrą, kad juos būtų galima naudoti miško sėkliniuose objektuose, siekiant mažinti aptartų kankorėžių kenkėjų daromą žalą. Abiejų insekticidų rekomenduojama naudojimo norma tokia pati – 0,25 kg/ha, vandens kiekis 700–1000 l/ha, priklausomai nuo technikos, kuria bus apdorojami objektai. Derantys medynai gali būti apipurškiami chemikalais panaudojant smulkialašius purkštuvus: aviacinius, traktorinius ventiliatorinius ir nugarinius ventiliatorinius. Be cheminių priemonių, taip pat galima taikyti nuolatinį kenkėjų gaudymą specialiomis *Delta* tipo trikampėmis feromoninėmis gaudyklėmis (5 pav.), į kurias priklausomai nuo norimos sugauti kenkėjo rūšies, įmontuojami feromoniniai viliokliai: stagargaužiams – **Pherobank Cydia strobilella**, ugniukams – **Pherobank Dioryctria abietella**. Taip pat, norint mažinti kenkėjų populiacijas ir pažeistų sėklų kiekį, tais metais, kai eglės gausiai dera, rekomenduojama vykdyti visų kankorėžių surinkimą, kad sėklinėse plantacijose ir medynuose neliktų kankorėžių, kuriuose galėtų kankorėžinis stagargaužis ir kankorėžinis ugniukas sėkmingai perziemoti.

5 pav. Delta tipo feromoninė gaudyklė

3 pav. Kankorėžinio stagargraužio gausos stebėjimų rezultatai 2022–2023 m.

4 pav. Kankorėžinio ugniuko gausos stebėjimų rezultatai 2022–2023 m.

XVII-ajame Europos miško pedagogų kongrese

Dr. JOLANTA STANKEVIČIŪTĖ, VDU ŽŪA Miškų ir ekologijos fakulteto dėstytoja

Šių metų rugsėjo 20–22 dienomis Vokietijos mieste Bonoje įvyko XVII Europos miško pedagogų kongresas. Į kasmet vykstantį renginį susirinko daugiau kaip 160 dalyvių iš 26 šalių, ne tik iš Europos, bet ir kitų, tolimų, šalių, pavyzdžiui, Filipinų, Bolivijos, Japonijos. Džiugu, kad šiais metais kongrese buvo atstovaujamos ir visos trys Baltijos šalys – Lietuva, Latvija ir Estija.

Nuo 2006 metų kasmet vykstantis kongresas – puiki proga kelti kvalifikaciją, susitikti pažįstamus kolegas ir, žinoma, užmegzti naujus kontaktus. Tą skatino ir šių metų kongreso moto: „Mokymasis kurti kartu – kaip miško pedagogika gali padėti užmegzti partnerystę ir įgalinti žmones siekti darnaus vystymosi?“

Tris dienas vykusio kongreso metu dalyviai klausėsi mokslinių paskaitų, susipažino su praktiniais pavyzdžiais, diskusijų metu nagrinėjo aktualias socialines-politines temas, keitėsi patirtimi. Gamtos apsuptyje mokėsi įvairių naujų metodų novatoriškam darbui su vaikais ir jaunimu. Kongrese daug kalbėta apie saugomų teritorijų vaidmenį miško pedagogikoje ir jų transformacijas tvaraus vystymosi kontekste, diskutuota apie bendradarbiavimo svarbą tarp miškų administruojančių organizacijų, mokyklų, universitetų bei mokslinių tyrimų institutų, apie tinkamos komunikacijos su visuomene

svarbą, ir be abejo, apie šių dienų jaunimą, kaip ateityje sprendimus priimsiančią visuomenės grupę, akcentuojant bendras mokyklų ir miško pedagogikos veiklas.

Kodėl visa tai taip svarbu? Atsakymas į šį klausimą vienas – mokymas turi vykti sistemškai, todėl ir vaikus reikia išmokyti sistemškai mąstyti. Būtų puiku, jei, tarkim, apie karštį mieste moksleiviai mokytojai miške, sužinodami kaip miškas padeda jį mažinti.

Akivaizdu, kad trūkstant glaudžios partnerystės tarp ši darbą vienijančių institucijų, socialiniai pokyčiai visuomenėje vyksta ne taip sklandžiai, kaip tikėtasi diplomatų kalba parašytose tarpvalstybinėse tvarumo strategijose. Tie dokumentai seniai turėjo būti išversti į paprastų žmonių kalbą, kad galėtų pasiekti ne tik žmonių protus, bet ir širdis. O tai galima padaryti per švietimą. Žmonės klauso tik tų, kuriais pasitiki. Vadinasi, mums reikia empatiškų profesionalų.

Deja, miškininkai sulaukia daug kritikos dėl pernelyg „kieto“ jų profesionalizmo ir techninės kalbos. Komunikaciją galėtų pagerinti tam tinkamai pasiruošę miško pedagogai kartu su bendrojo ugdymo mokytojais.

Gražioje konferencijų centrą supančioje vietovėje ir šalia esančiame miške atskirose darbo grupėse diskutuota apie miško pedagogo profesiją bei su kokiais iššūkiais susiduria-

Dr. Jolanta Stankevičiūtė
XVII Europos miško pedagogų kongrese Bonoje

ma šiandien. Diskusijos vyko užduodant gana tiesmukus klausimus: *Ar mokysime vaikus apie tikrą mišką, ar apie plantacijas? Ar apie tokį mišką, kuris egzistavo tūkstančius metų? Kiek dar reikės laiko, kol Europoje nebeliks plantacinių miškų?*

Dauguma kongreso dalyvių sutiko su mintimi, kad mokyti reikia apie viską, kas mus supa, perteikiant jaunimui realią patirtį bei mokslu paremtas žinias, mokant atskirti išgalvotus faktus, kurie skaldo visuomenę, iššaukia protestus ar net ekstremalius veiksmus.

Vis gi, kaip komunikuoti? *Kiek šių dienų visuomenė sugeba toleruoti tiesą? Dažnai apninka mintys, jog gyvename „rėksmingų žinovų eroje“. Labai gaila, kad dažnai dauguma laukia „žinovų“ nuomonės. O kaip tą tiesą sužinoti? Apie ką dabartinėje visuomenėje lengviau kalbėti – melą ar tiesą? Egzistuoja mažai kuo pagrįstos nuomonės. Kiek jo svarbios? Kur dingio tiesa ir kiek jos liko šiame pasaulyje? Kiek šiuolaikinė švietimo sistema prisideda prie to, kad kalbėtume ir spręstume remdamiesi faktais, o ne emocijomis? Dažnai buvo klausinama, ar tikrai negalima sakyti vaikams negatyvių dalykų? Kaip mokyti ir edukuoti išvengiant negatyvių emocijų? Gal*

Diskusijos prie apskritų stalų kongreso atidarymo dieną

jos turi būti? Kaip nuo emocijų pereiti prie įsisąmonintų jausmų, kurie skatina konstruktyviai veiklai? Kiek aš pats žinau ir kiek galiu pasakyti tiesos?

Miškininkystės mokslas sukaupe daug teorinių ir praktinių žinių, bet jos, deja, pačios „nejudą“. Reikia profesionaliai paruoštų mokytojų, kurie tas žinias perteiktų – per apsišvietusią jaunąją kartą ir jų tėvus visuomenė bus mažiau priklausoma nuo žiniasklaidos sensacijų.

Kongrese daugiausia dėmesio skirta aktualioms švietimo apie mišką ir miškininkystę temoms. Tačiau kongresas – tai ne tik akademinės diskusijos – miško pedagogai puikiai žino, jog geriausios idėjos kyla veikiant išvien rankoms, protui ir širdžiai. Todėl darbinėje programoje netrūko kūrybingos veiklos gamtoje, taip pat vakarinių diskusijų aptariant išgrynintus požiūrius. Akivaizdu, jog miško pedagogai yra tie žmonės, kuriems labai rūpi

XVII Europos miško pedagogų kongreso dalyviai

jaunimo švietimas ir graži, tvari mūsų ateitis.

Kitamet nuveiktais darbais, džiaugsmis ir rūpesčiais galima bus pasidalinti Miško pedagogų kongrese Bulgarijoje.

„Tai, ką matom prieš save ir tai, kas yra už mūsų – menki dalykai palyginus su tuo, kas slypi mumyse.“ (Oliver Wendell Holmes (1809-1894)).

Jono Basanavičiaus tėviškėje

Miškininkų senjorų klubo „Giriūnai“ nariai ir kviestieji svečiai Aplinkos ministerijos Miškų politikos grupės vyresnysis patarėjas Zbignevas Glazko, patarėja dr. Zita Bitvinskaitė, Lietuvos tautinio atgimimo ąžuolyno draugijos pirmininkas, kraštovaizdžio architektas Alvydas Mituzas, Miškų instituto ekspertas dr. Kęstutis Armolaitis, VDU ŽŪA arboretumo vedėjas Juozas Girinas 2023 m. rugsėjo 8 d. aplankėme Jono Basanavičiaus gimtinę Ožkabaliuose.

Lietuvos tautinio atgimimo ąžuolynas – vienų gražiausių pilietinių iniciatyvų, kurią įkvėpė Sąjūdžio dvasia. Tautinio atgimimo prierašyje 1989 m. pavasarį, dalyvaujant dideliame būriui talkininkų, buvo pasodintas 30 hektarų ąžuolynas. Vėliau atstatyta ir gimtoji Jono Basanavičiaus sodyba. Kasmet ąžuolynas plėtėsi ir dabar užima 40 ha plotą, juose auga apie 7000 ąžuolų. ąžuolynas džiugina galimybe prisiminti svarbiausius mūsų valstybės įvykius bei šaliai nusipelnčius žmones. Juos mena keliolika giraičių ir jose žaliuojantys vardiniai ąžuolai. Tai Vasario 16-osios bei Kovo 11-osios Aktų signatarų giraitės, Tautos atminties, Represijos aukų, Atkurtos Lietuvos valstybės šimtmečio, Valstybinės Jono Basanavičiaus premijos laureatų, Tautos vienybės ir kitos giraitės.

1998 m. Lietuvos Vyriausybė Tautinio atgimimo ąžuolynui ir Jono Basanavičiaus gimtinei suteikė kultūros paminklo statusą. Nuo 2010 m. – tai Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinys. J. Basanavičiaus gimtinės muziejuje vyksta edukaciniai renginiai pagal įvairias programas, kaip žemę šildo ąžuolai, pro vaikystės langą, gilių kava ir kt., organizuojamos Suvalkijos kraštą reprezentuojančios virtualios pamokos.

Mūsų išvykos tikslas buvo įvertinti jau 35 metus sodinamo ąžuolyno būklę. Pasivaikščiojus po ąžuolyno teritoriją, matyti, kad aplinka pavyzdinai tvarkoma, prižiūrima, šienaujama, atnaujinama rekreacinė infrastruktūra. Apie ąžuolyno problemas kalbėjo muziejaus vedėja Rūta Vasiliauskienė, vyr. muziejininke Agnė Brazaitienė.

ąžuolai buvo sodinami stichiškai įvairiomis progomis, įvairių organizacijų, bendruomenės, pavienių asmenų, neretai nederinant su vietos administracija. Ilgametę darbo patirtį turinčio miškininkystės eksperto Juozo Girino, nuomone, neretai želdynuose pasodintus ąžuolus ir kitus medžius pražudo ne kokios nors negandos, o elementarus medynų formavimosi perspektyvos nesuvokimas. Susižavėjimas sodinimo ritualu užgožia pačią medelio sodinimo prasmę. Vardinius, unikalius ąžuolus sodiname vieną šalia kito, net

nepagalvodami, kaip tas ąžuolas atrodyt bent po 50-ies metų. Ir labai liūdna, kad net tokia unikaliame ąžuolyne, kaip kad yra Jono Basanavičiaus tėviškėje pasodintas Lietuvos Tautinio Atgimimo ąžuolynas, praėjus 30-čiai metų jau matosi, kad daugelyje vietų jis per tankus, o dar po 20-mečio daugelio vardinių ąžuolų šiame parke nebeliks, nes jiems reikia erdvės. Kažkuris iš jų turės mirti ir atminimo apie sodintoją ar sodinimo progą nebeliks. Iškilė rimta problema, nes dalis ąžuoliukų yra po vyresnių ąžuolų lajomis, todėl juos teks retinti.

Kęstutis Armolaitis atkreipė dėmesį į netinkamą kaimynystę mišrinant svetimžemį raudonąjį ąžuolą su paprastuoju ąžuolu. Raudonasis ąžuolas augdamas sparčiau ir išsikerijusia laja akivaizdžiai stelbia gretimais vietinius ąžuolus. Pastebėjome, kad ąžuolyne įvairiomis progomis netikslingai pasodinti eglių, klevų sklypai, netgi tujų guotai.

Po diskusijų ąžuolyne, tęsėme pokalbį muziejaus seklyčioje. Akademikas Stasys Karazija, prof. Antanas Juodvalkis, prof. Andrius Kuliešis ir kiti kalbėjusieji priėjo vieningos nuomonės, kad tikslinga ąžuolyno teritorijai parengti miškotvarkos projektą, jame pateikiant rekreacinės plėtros įgyvendinimo sprendinius bei orientuotuojuant į šiam sklypui priskirtos, bet dar neįsavitos žemės įsavinimą. Tam tikslui administracija turėtų paruošti techninę užduotį (techninę specifikaciją) ir skelbti konkursą. Reikėtų paieškoti turtingesnių rėmėjų.

Kraštovaizdžio architekto, eksperto Alvydo Mituzo nuomone, miškotvarkos ir techninį projektus reikia rengti kartu. Tai būtų vizija kaip ir Kauno ąžuolyne, kur toks projektas jau praėjo derinimo, svarstymo ir tvirtinimo stadijas.

Administracijai dėkojome už nuosirdų priėmimą – buvome pasivaikinti muziejuje gaminama gilią kavą, suvalkietiškais valgiais.

Grįžome pakilia nuotaika, emociškai dalinomės įspūdžiais, turėdami viltį, kad įsimintinas istorinis ąžuolynas nebus užmirštas, bendromis pastangomis ir toliau bus tvarkomas, puoselėjamas.

P.S. Lietuvos arboristikos centro organizuotame Lietuvos medžio konkurse Basanavičynės kaštonas išrinktas 2023 m. Lietuvos medžiu ir atstovaus Lietuvai 2024 metų Europos medžio konkurse.

Pagal rūšį – tai paprastasis kaštonas. Spėjamas medžio amžius – apie 200 metų. Nors daugeliui Basanavičynė labiau asocijuojasi su Lietuvos tautinio atgimimo ąžuolynu, visgi mūsų tautos patriarcho Jono Basanavičiaus gimtosios sodybos istoriją mena ir pasakoja kieme augantis kaštonas.

Parengė dr. Algirdas RUTKAUSKAS

Lietuvos miškotvarkos istorinės raidos apžvalga

ALGIRDAS BRUKAS, dr. ALGIRDAS RUTKAUSKAS

(Pabaiga. Pradžia – 8 nr.)

Datos, laikotarpiai	Trumpas apibūdinimas
Tarptautiniai projektai	
1992	1992 m. pagal sutartį tarp Lietuvos ir Švedijos institucijų, pradėta rengti Lietuvos miškų sektoriaus plėtros programa (<i>Master</i> planas). Miškotvarkos institutas aktyviai vykdė šios programos 2-ąjį projektą „Nacionalinis monitoringas ir miškų informacinė sistema“ (2003–2005). Įdiegta GIS technologija, įkurtas Geoinformacinių sistemų ir kartografijos skyrius (vadovas A. Galaunė).
1994 – 1995	Vykdant Lietuvos ir Švedijos bendrą projektą „Lietuvos žemės informacinė sistema ir ortofoto kartografavimas“ parengti metodiniai pagrindai bei ortofoto žemėlapių naudojimo miškotvarkos darbams technologija (dr. G. Mozgeris, A. Galaunė).
1995 – 1996	Vykdytas projektas „Daugiatiškis miško naudojimas Dubravos eksperimentinėje miškų ūrėdijoje“. Projektą finansavo Danijos aplinkos apsaugos agentūra ir energetikos ministerija. Projekto esmę sudarė platus GIS technologijų taikymas daugybės miško funkcijų, jų dinamikos analizei bei derinimui ilgalaikėje perspektyvoje. Buvo įšavintos ir įvertintos miško funkcijų analizavimo, dinamikos ir prognozavimo galimybės, naudojant GIS priemones (A. Kuliešis, A. Rutkauskas).
1996 – 1998	Lietuvos kadastrų ir registrų integravimo GIS priemonėmis projektas (INGIS). Projektui vadovavo UAB „HNIT–Baltic Geoinfoservisas“. Dalyvavo Instituto specialistai A. Rutkauskas, A. Galaunė.
1998 – 2000	FAO finansuojamas projektas „Privataus miškų ūkio sektoriaus išvystymas.“ Pateikta konkrečių teisinių, organizacinių, informacinių, ekonominių pasiūlymų dėl privačių miškų plėtros Lietuvoje (darbus koordinavo A. Brukas).
1999 – 2001	Bendras Lietuvos ir Danijos projektas „Apleistos žemės ūkio paskirties žemės apželdinimas“. Projekto tikslas – įvertinus ekonominius, socialinius, aplinkosaugos bei kraštovarkos aspektus išskirti nederlingų žemių rezervą, išspręsti daugelį procedūrinių, metodinių, teisinių klausimų (A. Brukas, A. Rutkauskas, A. Kuliešis).
2003 – 2004	Tarptautinė programa „Gruzijos miškų sektoriaus išvystymas“. Kompanija INDUFOR Oy ir Valstybinis miškotvarkos institutas. Konsultantai G. Mozgeris, A. Rutkauskas.
2005 – 2007	Projektas „INTERREG III B Baltic Biomass Network (BBN)“. Partneriai – Lietuvos energetikos institutas, Lietuvos žemės ūkio universitetas, VĮ Valstybinis miškotvarkos institutas.
2016 – 2020	ALTERFOR. Alternatyvūs miškininkavimo modeliai ateities miškams. Projekto koordinatorių Švedijos žemės ūkio mokslų universitetas. Tyrimų tikslai – sukurti dabar naudojamų bei siūlomų miškininkavimo metodų patikrai metodinius principus, kurie neišvengiamai atsižvelgtų į besikeičiančias ateities sąlygas, o taip pat įvertinti Lietuvai svarbias alternatyvas (G. Mozgeris, V. Brukas, N. Pivoriūnas).

Datos, laikotarpiai	Trumpas apibūdinimas
Miškotvarkos vadovai (laikotarpis, vardas, pavardė, pareigų pavadinimas)	
1922 – 1934	Mykolas Konkulevičius, miškotvarkos inspektorius.
1934 – 1940	Jonas Vilčinskas, vyr. taksatorius-inspektorius, miškotvarkos inspektorius.
1940 – 1941 1944 – 1945	Mykolas Jankauskas, skyriaus vedėjas. Mykolas Jankauskas, kontoros valdytojas.
1945 – 1948	Josifas Kuzminas, kontoros valdytojas.
1949 sausis	M. Egorovas, kontoros valdytojas.
1949 – 1968	Anatolijus Kozuchinas, kontoros valdytojas.
1968 – 1990 1991 – 1996	Algirdas Brukas, kontoros valdytojas, įmonės viršininkas (nuo 1971 m.). Algirdas Brukas, instituto direktorius, Miškų ūkio ministerijos sekretorius–instituto direktorius.
1997 – 2003	Andrius Kuliešis, instituto direktorius.
2003 – 2018	Alfredas Galaunė, instituto direktorius, nuo 2017 m. gruodžio mėn. iki 2019 m. sausio mėn. – VMU direktoriaus pavaduotojas miškotvarkai.
Vyriausieji miškotvarkos specialistai	
1945 – 1949	Mykolas Jankauskas, vyriausiasis inspektorius, nuo 1948 vyriausiasis inžinierius.
1949 – 1956	Abraomas Kadišas, vyriausiasis inžinierius.
1956 – 1958	Romualdas Krogertas, vyriausiasis inžinierius.
1958 – 1960	Vaidotas Antanaitis, vyriausiasis inžinierius.
1960 – 1961	Jonas Daniulis, vyriausiasis inžinierius.
1961 – 1970	Juozas Lukošius, vyriausiasis inžinierius.
1971 – 2008	Stasys Jakubonis, vyriausiasis inžinierius.
1986 – 2004	Algirdas Rutkauskas, įmonės, nuo 1991 m. instituto, direktoriaus pavaduotojas.
2003 – 2018	Šarūnas Bėčius, direktoriaus pavaduotojas.
2003 – 2023	Martas Lynikas, direktoriaus pavaduotojas, nuo 2019 m. – VMU generalinio direktoriaus pavaduotojas miškotvarkai.

Miškotvarkos šimtmečio darbų apibendrinimas

1. Labiausiai per 100 metų buvo išstobulinta miško sklypų išskyrimo ir miško valdų ribų matavimo technologijos: nuo sklypų ribų vizualinio „paišymo“ panaudojant kvartalines linijas ir taksacinius spindžius arba labai daug sąnaudų reikalaujančių antžeminių instrumentinių nuotraukų pirmoje XX a. pusėje iki laipsniško perėjimo prie aerofoto nuotraukų, ortofoto planų bei kitų integruotų antžeminių ir nuotolinių geoinformacinių duomenų bazių bei išmaniųjų techninių ir technologinių priemonių naudojimo maždaug nuo XXI a. pradžios. Nuo 1966 m. miškotvarkos projektas ir visi projektavimo darbai iš esmės išplėsti, apimant ne vien miško naudojimo ir atkūrimo darbus (kaip buvo iki tol), bet ir kitas miško ūkinės veiklos sritis, susijusias su socialinėmis ir gamtosauginėmis miškų funkcijomis. Ši kryptis visą laiką buvo nuosekliai tobulinama bei plečiama, pasinaudojant kompiuterių bei informacinių sistemų techninės bei technologinės pažangos operatyviu pritaikymu miškotvarkos darbuose.

2. Lietuvos miškotvarka palyginti labai anksti – antrosios miškotvarkos metu pradėjo naudoti nacionalinius taksacinius normatyvus, nuolat juos tobulindama ir plėtodama iki lygmens, reikalingo bendram medyno našumui bei jo panaudojimui įvertinti. Normatyvų, naudojamų sklypui inventorizuoti (medyno lygmens) ir nacionalinėje inventorizacijoje atrankos metodu (medžio lygmens) harmonizavimas 2010 metais užtikrino duomenų palyginamumą visose miškų inventorizacijose (A. Kuliešis). Taip buvo sukurta prielaida visas inventorizacijas apjungti į vieningą Lietuvos miškų inventorizacijos sistemą, kurioje NMI tenka svarbus vaidmuo – pagal jos metu nustatytus miškų išteklių pagrindinius rodiklius: medynų tūrį, prieaugį, našumą vertinti kitų inventorizacijų metu nustatytų rodiklių objektyvumą ir patikimumą.

Nacionaliniai normatyvai, nacionalinės miškotvarkos taisyklės ir integruota medynų našumo vertinimo sistema leido ir leidžia dabar ūkiniuose miškuose priimti santykinai ilgam laikotarpiui objektyviau pagrįstas miško kirtimų apimtis.

3. Nežiūrint ypač išstobulėjusios matavimo technikos medžiams bei atstumams matuoti, daugybės mokslinių tyrimų, siekiant panaudoti atrankinius metodus patikimai nustatyti sklypo lygmens charakteristikas, nepavyko surasti optimalaus santykio tarp sąnaudų patikslintiems atrankiniams metodams, griežtai laikantis šiems metodams taikomų reikalavimų, ir tikslumo, reikalingo svarbiausioms medyno charakteristikoms sklype nustatyti. Pagrindiniu inventorizacijos metodu išliko akinis, o taip pat atrankinis, taikant jį ne individualiems medynams, bet ypač vertingų medynų grupėms.

4. Miškotvarka ženkliai prisidėjo prie dabartinio privataus miškų ūkio sukūrimo Lietuvoje. 1993 m. pradėti natūriniai žemės reformos ir nuosavybės teisių atkūrimo buvusiems savininkams į privačius miškus ar kitas privačias žemes darbai. Miškotvarkos institute buvo kuriamos privačių miškų apskaitos, konsultavimo sistemos ir pradėti ruošti miškotvarkos projektai. 2009 metais sukurta privačių miškų miškotvarkos duomenų bazė. Panaudojant bazės duomenis kiekvienais metais nustatomas per praėjusius 10 metų inventorizuotų medynų svarbiausių charakteristikų bei suprojektuotų ūkinių priemonių, apimančių miškų atkūrimą, medynų formavimą, jų naudojimą einamaisiais metais ir per praėjusius 10 metų sąvadas. Per pastaruosius 28 metus parengta virš 70 tūkst. privačių miškų miškotvarkos projektų daugiau kaip 513 tūkst. ha plote.

5. Miškotvarkos specialistų dėka miškotvarkos raidaėjo modernizavimo keliu, išsaugojo pažangesnius Europai būdingus klasikinius miškų tvarkymo principus ir nacionaliniame lygmenyje, pradėjo daugelį kitų naujovių, susijusių su ekologinėmis ir socialinėmis miškų funkcijomis. Ji sudarė pagrindą nepertraukiamos miškotvarkos vykdymui ir tolesniam jos vystymui aukščiausiame ES šalių lygyje.

Grybai mieste rudenį

Dr. BANGA GRIGALIŪNAITĖ, dr. ANTANAS MATELIS

Gamtos tyrimų centro Botanikos instituto Augalų patologijos laboratorija

Ypatingai šiltas 2023 metų rugsėjis ir drėgnokas spalvis bei nešaltos naktys labai skatino grybų augimą ne tik miškuose, bet ir miesto teritorijoje, t. y. parkuose, skveruose, žolinėje dangoje bei prie medžių mulčiuotų medienos drožlėmis.

Pastebėta, kad vasarą išdygę grybai ir tos pačios rūšies rudenį šiek tiek skiriasi spalva, dydžiu. Aplinkos sąlygos, kontaktas su substratu ir daugelis kitų biotinių faktorių nulemia ne laiku išaugusių grybų išvaizdą.

Grybai kaip **paprastasis kelmutis**, **gluosninė kreivabudė** mėgstantys rudenį augo ant paliktų kelmų ar išvartų. Ypač didelėmis grupėmis, lengvoje durpingoje, kaštonų lapų perpuvusioje žemėje augo mėsingi, dideli geltoni, aukso spalvos stambūs **auksuotosios smulkiažvynės** vaisiakūniai. Nors jauni vaisiakūniai valgomi, bet nežinomi grybai liko neliečiami. Čia pat, humusingoje dirvoje, tarp žolių puikavosi žvynuoti keli **smailiažvynės žvynabudėlės** vaisiakūniai.

Gauruotasis mėšlagrybis augo grupėmis, jo kepurėlė gauruota, kotas su žiedu. Šio grybo gyvenimas trumpas, po kelių dienų liko tik juodas kotas.

Kelminis mėšlagrybis augo grupėmis ant papuvusių drožlių mulčo. Jo kepurėlė rusva, daugiau smėlio spalvos, kotas baltas. Stambūs, mėsingi **baravyko paąžuolio**, **žalbaravykio** vaisiakūniai iškilo žolinėje dangoje gana toli nuo augančio ažuolo.

Lapkričio pirmoje pusėje žolinėje dangoje, pavieniai augo **paprastoji musmirė**. Jos kepurėlė skaisčiai raudona, baltai žvynuota, dėmėta, o kotas nesiekė net 2 cm.

Iš po lapų, vos pastebimas stiebėsi **ilgasis kukurdvelkis**. Tai dygliuoti, karpoti, pilki, grūstuvo formos vaisiakūniai, auga grupėmis ar pavieniai.

Didžioji langermanija, milžininis bizdžius – netaisyklingai apvalus, baltas, be koto, minkštas vaisiakūnis, pasenęs rudas, dulkantis, išmetantis milijonus sporų. Ant sutręšusios šakos, apaugusios žolėmis augo drebutinis rusvai violetinis, netaisyklingai susiraizgiusių skiaučių gniužuliukais **lapienis žiūrytis**.

Puokštinė kelmabudė augo didelėmis grupėmis ant išvartų. Po lietaus išryškėjo melsvos spalvos, gleivėti, jauni **melsvažalės gleiviabudės** vaisiakūniai. **Baltasis balsvis** puikavosi baltais lakšteliais, augo pavieniui po kelis, **piengrybiai** – grupėmis po kelis vaisiakūnius. Rusvai oranžiniai **eglyninės rudmėsės** vaisiakūniai augo pavieniai ir grupelėmis. Daug lepsių (paberžių), kazlėkų, gudukų ir kt. valgomų grybų augo priemiesčio miškuose.

Nemažai aktyvių gyvos ir negyvos medienos ardytojų – kempininių grybų taip

pat plito miesto parkuose, ant išvartų, ant medžių augančių šaligatviuose. **Plokščiojo blizgučio** prisiploję vaisiakūniai augo šaligatvyje ant nupjautos liepos kelmo likučių.

Žvynuotoji skylėtbudė – vienmetis ankstyvosios vasaros grybas, išaugo suvargęs rugsėjo pabaigoje uosalapio klevo šaknų kaklelyje. Nuostabaus grožio grybai: **įvairiaspalvė kempė** augo ant lapuočių medienos ir **tikroji raudonpintė** – ant paprastojo alksnio išvartos. Gauruoti, vėduoklės formos, balti į veltinį panašūs **paprastosios alksniabudės** vaisiakūniai aptikti ant išvartų ir gyvų liepų kamienuose. **Šiurkščioji kempė**, **spindulinis raukšliagrybis** augo ant negyvos lapuočių medienos. Dideli, kanopos pavidalo daugiamečiai **raudonkraštės pintainės** vaisiakūniai auga ant džiūstančios mažalapės liepos ir lapuočių kelmų.

Nors ir gražūs kempininiai grybai, vis tik juos reiktų šalinti kartu su nulūžusiomis ir seniai gulinčiomis šakomis, išvartomis, kad jie neplatintų sporų ir neužkrėstų sveikesnių augalų.

Auksuotoji smulkiažvynė

Auksuotosios smulkiažvynės apatinė pusė

Baltasis balsvis

Gauruotasis mėšlagrybis

Kelminis mėšlagrybis

Melsvažalė gleiviabudė

Puokštinė kelmabudė

Smailiažvynė žvynabudė

Baravykas paąžuolis

Paprastoji musmirė

Eglyninė rudmėsė

Ilgasis kukurdvelkis

Lapienis žiūrytis

Įvairiaspalvė kempė

Purpurinė plutpintė

Paprastoji alksniabudė

Tikroji raudonpintė

Žvynuotoji skylėtbudė

Raudonkraštė pintainė

Plokščiasis blizgutis

Pavyzdgingiausios miško valdos prizas iškeliaavo į Pakruojo kraštą

Jau du dešimtmečius rengiamo konkurso „Pavyzdgingai tvarkoma privati miško valda“ 2023 metų nugalėtojais Lietuvoje tapo VITA ir MELDAS LAMPICKAI iš Pakruojo rajono. Jų gražiausia ir tvariausia miško valda įvertinta 32 balais. Tačiau tradicinio Lietuvos miško ir žemės savininkų asociacijos (LMSA) bei Aplinkos ministerijos rengiamo konkurso vertinimo komisijos ilgametė kuratorė SANDRA UZDRIENĖ pabrėžė, kad labai teigiamą įspūdį paliko ne tik šių nugalėtojų vertintas sklypas, bet ir šalia jo turimas miškas bei visa aplinka.

Konkurso rezultatams aptarti skirtoje konferencijoje „Miškas žmogui, žmogus – miškui“, vykusioje gruodžio 8 d. Vilniuje, po apdovanojimų įteikimo VITA ir MELDAS LAMPICKAI išliko labai kuklūs. „Tai staigmena, nesijaučiame kažką ypatingą padarę, bet stengiamės mišką sodinti ir formuoti“, – kalbėjo M. Lampickas. Jis palinkėjo apie miškų išsaugojimą garsiai šūkaujantiems aktyvistams perskaityti mokslinę literatūrą, kas yra miškas.

Iš viso konkurse „Pavyzdgingai tvarkoma privati miško valda“ nugalėtojai skelbiami net 20 kategorijų. Be pagrindinio Lietuvos laureato, vertinamas mažų ir didelių miško valdų tvarkymas, taip pat sklypai įmonių kategorijoje bei laimėtojai apskrityse. Pasak Sandros Uzdrienės, pats didžiausias komisijos tikslas buvo ne apžiūrėti tūkstančius hektarų miškų, o pastebėti net mažiausią savininkų darbą, jų pastangas ir idėjas.

Dabarties aktualijos ir ateities iššūkiai

Be nugalėtojų pagerbimo, konferencijoje aptartos aktualiausias privačių miškų savininkų problemos bei laukiantys iššūkiai ateityje. O jų susikaupė nemažai: ir dėl geopolitinės padėties, karo Ukrainoje, gamtos stichijų, ir dėl netęsėtų valdžios pažadų bei naujų tvarkų, su miškais susijusių įstatymų keitimo, ūkininkavimo ribojimų bei vis garsiau skambančių vadinamųjų gamtos saugotojų reikalavimų visiškai uždrausti plynus kirtimus kenkėjų pažeistose teritorijose, saugomų teritorijų plėtimo, nemokšiško patarimų, kaip miškininkai turėtų tvarkyti savo valdose.

Aplinkos viceministras Kęstutis Šetkus (kairėje) ir LMSA valdybos pirmininkas dr. Algis Gaižutis (dešinėje) su konkurso nugalėtojais Vita ir Meldu Lampickais

Konferenciją atidaręs ir vėliau aktyviai diskusijas skatinęs LMSA valdybos pirmininkas dr. Algis Gaižutis pasidžiaugė, kad ir šįkart kolegų gausiai susirinko į metų darbų vainikavimo šventę, kad vieni į kitus prieš šv. Kalėdas turi galimybę žiūrėti be kaukių, yra sveiki ir taikoje. Vis dėlto, anot jo, visais būdais ir kanalais reikia kelti klausimą, ar turėsime miškų ūkį Lietuvoje, ypač po tokių valdžios sprendimų. „Niekas taip neapsunkina gyvenimo, kaip Vyriausybės noras jį palengvinti“, – ironizavo LMSA vadovas. Jis vardijo, kad numatomos Miškų įstatymo pataisos, kurioms LMSA pateikė savo pasiūlymus, taip pat kirtimo taisyklių, žemės mokesčio, skaudančio 5 proc. mokesčio, Valstybinės miškų tarnybos pertvarkos, populistinių politikų raginimų.

Europos Parlamento narys, socialdemokratas Juozas Olekas pasidžiaugė, kad jam smagu kasmet atvykti į konkursinį miškininkų renginį, be to, nepaisant minimų bėdų, lankydamasis šalies miškuose jis mato jų grožį ir įkvepia gaivos. Pagrindinės bendros visai Europai bėdos, anot jo, kyla dėl klimato kaitos, o tai lemia ir ūkininkavimo ypatumus. „Europos Parlamente diskutuojant dėl miškotvarkos vis daugiau kolegų supranta, kad miško negalima vien saugoti, kad yra ir ūkinė veikla. Balansas turi persmelkti visus sprendimus – tiek europinius, tiek nacionalinius. Dabar apsispręsta daugiau orientuotis į nacionalinę politiką, bet susidūrėme su dilema, kad kai kurie sprendimai buvo diskutuoti. Po sausio 1-oios projektai bus peržiūrimi, mums visiems reikia darnesnės šnekos ir įsiklausymo“, – kalbėjo europarlamentaras.

Aplinkos viceministras Kęstutis Šetkus sakė, kuo mūsų miškininkystė panaši į europiečių ir kuo skiriasi. Bendra visiems problema – klimato kaita, tam tikri iššūkiai dėl miškų apsaugos, nes aštrios diskusijos girdimos ir Vokietijoje, Švedijoje, kitose šalyse. Kuo mes skiriamės? Viceministro teigimu, Lietuvoje daug visokio reguliavimo, apribojimų. „Turime eiti tuo keliu, kad miško savininkas geriausiai žino, kaip jam tvarkyti miške“, – akcentavo jis ir paminėjo, kad svarstomi siūlymai dėl atitinkamų teisės aktų keitimo.

Seimo Kaimo reikalų komiteto pirmininkas prof. Viktoras Pranckietis perskaitė pranešimą „Kokybinė aplinkosauga ir ateities scenarijai“. Jis teigė, kad ne miškininkai dėl miškų ateities reikšia svariausią nuomonę, deja, dabartinė politika susijusi su populizmu, tad laikas pradėti diskutuoti su neišmanančiais, kad jie suprastų miškininkystės esmę. Dabar miškai daug pralaimi nuo aklo jų saugojimo. Kokia politinė ateities vizija? „Vystysime kokybinę aplinkosaugą, optimizuojant saugomų objektų, teritorijų bei vertybių tikslingumą ir kompleksinį puoselėjimą daroje su žmonių bendruomenių interesais“, – sakė Seimo narys.

Kad tokia darna ne tik siekiamybė, bet ir realybė pademonstravo LMSA trumpametražis filmas „Gerieji pavyzdgingai tvarkomos privačios miško valdos pavyzdžiai ir gerosios patirties sklaida“. Jame papasakota pavyzdingo miško savininko Raimundo Nagelės ūkininkavimo istorija. Ji atskleidžia, kad miškas – tai bendruomenė, gyvas organizmas:

viskas jame keičiasi, viskas juda. Miškas auga, skleidžiasi visomis spalvomis, o kai ateina laikas, atiduoda naudą bei toliau skatina želdinti medynus. Taip ratas užsidaro – pradedant sodinimu, po to – priežiūra, baigiant ruoša.

Dabartinę medienos rinkos tendencijų apžvalgą konferencijos dalyviams pristatė „Baltpool“ Biokuro biržos prekybos vadovas Vaidotas Jonutis.

Analizė rodo, kad miškų rinkoje per metus nedaug kas pasikeitė, ji stabilizavosi, o kainos po šuolių sugrįžta į įprastą vidutinį lygį. Baltijos šalyse medienos sortimentų kainos yra panašios.

Kaip valstybė ir žemės savininkas turi spręsti tinkamo kompensavimo klausimus už valstybės nustatomus veiklos ribojimus kalbėjo ekspertas Audrius Petkevičius, „Ellex Valiūnas“ turto praktikos co-vadovas.

Aplinkos ministerijos Miškų politikos grupės vadovas dr. Nerijus Kupstaitis atsakė į diskusijos dalyvių klausimus bei patikslino ministerijos planus dėl įstatymų pakeitimų.

„Miškų įstatymo kūrimas – sudėtingas procesas. Šiomet planuota naują Miškų įstatymo redakciją pateikti Vyriausybei, bet pradėdu abejoti, ar į Vyriausybę, juolab Seimą šiemet su ja pateksime“, – svarstė N. Kupstaitis. Jo nuomone, dabar įstatymo projektas beveik subalansuotas, o kaip vyks jo korekcijos Seime, parodys ateitis.

Angelė ADOMAITIENĖ
www.miskininkas.eu

Juožas Olekas

Prof. Viktoras Pranckietis

Konkurso „Pavyzdingai tvarkoma privati miško valda 2023“ rezultatai

Kategorija iki 5 ha

- 3 vieta:** Alis BALZA – 15 balų, Panevėžio apskr., Panevėžio r.
2 vieta: Algis KNATAUSKAS – 21 balas, Tauragės apskr., Tauragės r.
1 vieta: (du lygiavertčiai) Juozas POLITIKA – 25 balai, Alytaus apskr., Varėnos r. ir Viktoras RINKEVIČIUS – 25 balai, Panevėžio apskr., Biržų r.

Kategorija virš 5 ha

- 3 vieta:** Arūnas UZNYS – 20 balų, Telšių apskr., Plungės r.
2 vieta: Antanas Algirdas RAMANAUSKAS – 25 balai, Klaipėdos apskr., Šilutės r.
1 vieta: Daiva ir Gintautas ZINKEVIČIAI – 26 balai, Utenos apskr., Ignalinos r.

Miško savininkų – įmonių kategorija

- 3 vieta:** E. Bundausko Gamybinė-komercinė įmonė – 22 balai, Tauragės apskr., Šilalės r.
2 vieta: UAB „Alinava“ – 26 balai, Šiaulių apskr., Kelmės r.
1 vieta: UAB „Miškų pirkimai“ – 30 balų, Alytaus apskr., Alytaus r.

Regionų nugalėtojai

- Kauno:** Sergejus LAVRENOVAS – 19 balų.
Klaipėdos: Laima ir Marius RIMGAILOS – 19 balų.
Panevėžio: Jolita BERNOTIENĖ ir Mantas ŠULIŪNAS – 18 balų.
Šiaulių: Remigijus MASILIONIS – 14 balų.
Telšių: Daiva ir Egidijus BUNDAUSKAI – 14 balų.
Utenos: Saulius KONTAUTAS – 19 balų.

Lietuvos Respublikoje 2023 m. geriausiai tvarkomos valdos šeimininkais pripažinti

- Vita ir Meldas LAMPICKAI – 32 balai, Šiaulių apskr., Pakruojo r.

Skatinamosios nominacijos suteiktos

Antanui Algirdui RAMANAUSKUI iš Šilutės r. už medžių įvairovę nederlingoje miško žemėje. Už šią nominaciją buvo apdovanotas LR Žemės ūkio rūmų padėka bei įsteigtu prizu.

VMT pareigūnams Artūriui ZNUTUI iš Klaipėdos reg., Jūratei ČEPUKIENEI, Gintarui NAGROCKIUI ir Valentinui KLIMAŠAUSKUI iš Panevėžio reg. ir Linai BUNIKIENEI iš Utenos reg. už nuolatinę ugdomąją, šviečiamąją ir konsultacinę pagalbą privačių miškų savininkams įteiktos LMSA padėkos bei Mocevičiaus firmos „GINALAS“ įsteigtus prizus.

Konkurso laureatai

RIMONDO VASILIAUSKO nuotraukos

Ar dar svarbi darbuotojų nuomonė?

Po daugybės nuo 2018 m. valstybinių miškų sektoriuje įvykusių reformų: miškų urėdijų sujungimo, pareiginių nuostatų, tvarkų pasikeitimų, 2023 metus VMU pradėjo su nauja girininkijų struktūra. Iš buvusių 337 girininkijų liko 192, o tokio girininkijos vieneto, kaip eiguva, neliko visiškai. Dabar vidutinė girininkija po sustambinimų yra apie 6 tūkst. ha ploto, joje dirba kaip ir ankstesnio dydžio girininkijose – 3-4 specialistai. VMU administracija deklaruoja, kad girininkijų reforma yra pavykusi. Tačiau sukomplektuoti personalą girininkijose sekėsi sunkiai, nes dalis buvusių girininkijų darbuotojų nedalyvavo atrankoje ir pasinaudojo Darbo kodekso 57 str. garantijomis. Yra girininkijų, kur užpildyti ne visų specialistų etatai, neužimtų etatų krūviai perskirstyti kitiems tos girininkijos darbuotojams. Nors įmonės vadovybė tai neigia, tačiau vienam girininkijos specialistui tenkančio prižiūrėti ploto padidėjimas, konkrečių priskirtų teritorijų (eiguvų) nebuvimas galimai turėjo neigiamų pasekmių sanitarinės miškų būklės pablogėjimui, žievėgraužio tipografo židinių savalaikiam nesužiūrėjimui valstybiniuose miškuose.

Šiomet įvyko ir buhalterinės apskaitos reforma, leidusi įmonei atsisakyti apie 20 buhalterių etatų. Regioniniuose padaliniuose dirbę aukštos kvalifikacijos universalūs buhalteriai perkvalifikuoti į siauros specializacijos centrinės administracijos apskaitos darbuotojus. Didelė dalis pirminės apskaitos funkcijų paliktos regionams, kur kitų sričių regioninių padalinių specialistai ir girininkijų darbuotojai priversti sėstis prie kompiuterių ir vykdyti jiems neįprastą pirminių buhalterinių apskaitos dokumentų pildymą.

Įmonėje 2023 m. pradėjo veikti personalo savitarnos programa *Vikarina*. Įdiegus šią programą nuo regioninių padalinių duomenų valdymo specialistų – administratorių nuimtas personalo administravimas, tačiau pridėti regioninių padalinių viešieji pirkimai. Priedai už papildomą darbą nemokami. Po personalo administravimo pertvarkos centrinės administracijos personalo specialistės aptarnauja 3-4 regioninių padalinių darbuotojus, buhalterinės apskaitos darbuotojai – net iki 7 regioninių padalinių. Darbo krūviai šiose srityse neadekvačiai dideli.

Šiais metais įmonė keitė daug pareiginių nuostatų, vidaus tvarkų. Centrinėje administracijoje įsteigta naujų pareigybių, įsisavintos

naujos kompiuterinės programos. Įmonėje veikiančių profesinių sąjungų Jungtinei atstovybei (JA) teko derinti daug dokumentų, vyko ne viena konsultacija ir susitikimas su įmonės vadovybe, tartasi dėl vykdomų ir planuojamų reformų būtinumo. 2023 metai, didesnių ar mažesnių pertvarkų prasme, įmonėje buvo aktyviausi nuo VMU susikūrimo pradžios. Suprasdama, kad įmonė turi judėti į priekį, taikydama inovatyvias IT technologijas ir pažangiausias vadybos principus, profesinių sąjungų Jungtinė atstovybė didžiąjai daliai įmonės pokyčių pritarė. Tačiau VMU veikiančių profesinių sąjungų Jungtinė atstovybė š. m. vasaros pabaigoje gavo raginimą derinti Jonišio regioninio padalinio, kaip nevykdančio „iškeltų strateginių tikslų“, veiklos sustabdymo projektą. Jam jau buvo pritarusi VMU valdyba. Jungtinė atstovybė suprasdama, kad tai labai jautrus sprendimas, susijęs su darbo vietų konkrečiame Lietuvos regione mažinimu, darbuotojų darbo sąlygų pasikeitimu bei turinčiu įtakos ateityje ir kitiems regioniniams padaliniams, paprašė iš įmonės papildomos informacijos. Profesinių sąjungų JA konsultavosi su LMPF taryba ir pateikusi argumentus, kad Jonišio RP veikla

nėra prasčiausia tarp kitų regioninių padalinių, nepritarė Joniškio regioninio padalinio veiklos stabdymui. Nors VMU Kolektyvinėje sutartyje sutarta, kad VMU struktūros keitimas ir Kolektyvinės sutarties priedai, viename iš kurių išvardinami visi 26 regioniniai padaliniai, įskaitant Joniškį, turi būti keičiami tik suderinus su JA, VMU valdyba, nepaisydama profesinių sąjungų nuomonės ir argumentų, vis tiek priėmė sprendimą Joniškio RP naikinti.

Žemės ūkio akademijoje spalio 9 d. sukviestame darbuotojų atstovų susirinkime VMU generalinis direktorius pareiškė, kad įmonei vėl būtini nauji pokyčiai, tačiau neatskleidė, kodėl ir kokie, bei pakvietė darbuotojus iki gruodžio 15 d. teikti galimus įmonės reformų projektus. Darbuotojams, pavargusiems nuo nesibaigiančių pertvarkų ir darbo krūvių pasikeitimų, šis kvietimas pokyčiams sukėlė daug nerimo, streso ir emocinės įtampos. Kadangi ką tik įvykdyta girininkijų pertvarka, todėl darbuotojai siūlomus pokyčius tiesiogiai suprato kaip pasiruošimą ateityje reformuoti dalį regioninių padalinių, Joniškio RP „išdalinimo“ principu.

Po šio susirinkimo regioninių padalinių darbuotojai, suprasdami, kad regioninių padalinių vadovai yra VMU vadovybės nurodymų vykdytojai, neturintys sprendimo teisės, savarankiškumo, kreipėsi į VMU veikiančių profesinių sąjungų Jungtinę atstovybę, prašydami inicijuoti darbuotojų parašų rinkimą. Taip norėta išreikšti darbuotojų valią nepritariti regioninių padalinių skaičiaus mažinimui ir regionuose esančių administracijų išdraskymui ateityje.

Profesinių sąjungų Jungtinė atstovybė 2023 m. gruodžio 18 d. įmonės administracijai ir VMU valdybai pateikė 1374 darbuotojų parašus prie rašto „Dėl planuojamos VMU regioninių padalinių pertvarkos“. Šiuo raštu išreiškiama darbuotojų valia, kad 57 proc. įmonės darbuotojų nepritaria regioninių padalinių skaičiaus mažinimui ir pokyčiams, kai jų būtinumui nėra aiškios priežasties. Didžiąja dalimi raštą pasirašė regioninių padalinių darbuotojai, kurie nesutinka su regioninių padalinių skaičiaus mažinimu, paslepiančiu po deklaruojamu tikslu subalansuoti darbo krūvius. Darbuotojai pavargę nuo nuolatinių pertvarkų, nori stabilumo ir garantijų, kad jų darbo vietos išliks, kad gaudami pajamas iš užimamų pareigų bus pajėgūs vykdyti išpareigojimus bankams, kad šeimos pajamos bus stabilios ir jiems nereikės palikti įmonės šiai vykdant naujas reformas.

Įvertinus, kad raštą dėl stabilumo įmonėje pasirašė daugiau kaip pusė įmonės darbuotojų, jį ignoruoti ir pasielgti taip, kaip pasielgė VMU valdyba, kuri, įgaliojantiems darbuotojų atstovams, t. y. JA prieštaraujant, lengvabūdiškai atmetė pateiktus argumentus kaip nereikšmingus ir priėmė sprendimą dėl Joniškio RP veiklos nutraukimo, šiuo atveju būtų nekorektiška. Ignoruodama darbuotojų nuomonę, tiek įmonės vadovybė, tiek valdyba, pademonstruotų savo galios primetimą daugiau kaip pusei įmonės darbuotojų valiai. Jeigu generalinio direktoriaus kvietimas teikti pasiūlymus buvo tikrai nuoširdus, VMU administracija ir valdyba privalo atsižvelgti į 1374 darbuotojų nuomonę ir išlaikyti esamą regioninių padalinių skaičių. Čia ir paaiškės, kiek svarbi įmonėje jos darbuotojų nuomonė.

Visų VMU veikiančių profesinių sąjungų Jungtinės atstovybės vardu noriu palinkėti miškininkų bendruomenei sveikatos, susiklausymo, pagarbos vieni kitiems, bendruomeniškumo, įveikti visus iššūkius ir išbandymus, mylėti ir saugoti tiek savo darbą, tiek visų mūsų namus – gamtą. Vadovybei linkime ne tik vykdyti steigėjo ir valdybos nurodymus, bet ir formuoti įmonės pokyčių politiką, girdint paprastų darbuotojų nuomonę, atsižvelgti į jų lūkesčius, būti stabiliu darbdaviu, ypač regionuose, būti atviresniems visuomenei, nuoširdžiai bendradarbiauti su visais socialiniais partneriais. Profesinės sąjungos visuomet yra pasirengusios atviroms diskusijoms, nuomonių sklaidai ir konstruktyvioms deryboms.

*Diana RAITELAITIENĖ
LMPF pirmininkė*

Žmonių pajamų augimas nepadengs augančių išlaidų

Seime gruodžio 5 d. patvirtintas 2024 m. biudžetas. Minimalioji mėnesinė alga (MMA) didinama 10 proc. – iki 924 Eur, neapmokestinamųjų pajamų dydis (NPD) – 20 proc. – iki 751 Eur. Senatvės pensijos didės daugiau nei 12 proc. Vidutinė senatvės pensija padidės maždaug 66 Eur ir pasieks 605 Eur, turintiems būtinąją stažą – didės 70 Eur – iki 644 Eur. Vienišo asmens išmoka, mokama vienišiesiems neįgaliesiems ir pensinio amžiaus žmonėms, didės apie tris eurus – iki 38,23 Eur. Vaiko pinigai didinami iki 96,25 Eur per mėnesį, gausioms ir nepasiturintioms ar vaiką su negalia auginantioms šeimoms – iki 152,9 Eur, vienkartinė išmoka gimus vaikui – iki 605 Eur.

Bendrai švietimo susitarimui įgyvendinti skiriama 390 mln. Eur, iš kurių pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčiui didinti numatoma 219,2 mln. Eur.

LPSK pirmininkė Inga Ruginienė pozityviai vertina NPD didinimą, kuris užtikrins didesnę MMA „į rankas“. Juolab, kad buvo įtvirtintas trišalis susitarimas, kuris pasiektas Trišalėje taryboje. „Pozityviai vertiname ir vaiko pinigų didinimą, kas prisideda prie vaikų skurdo mažinimo. Tačiau pasakyti, kad žmonės gyvens kitais metais geriau, sunku, nes kelis metus turime rekordišką infliaciją bei su tuo susijusius Europos centrinio banko sprendimus. Tad taupymo diržas žmonėms vis veržiasi, ir tas palyginus gana menkas žmonių pajamų augimas nepadengs išlaidų, kurios didėja kiekvieną dieną. Panašu, kad ir kitais metais žmonėms nebus užtikrintas toks pajamų didėjimas, kuris aplenkėtų išlaidų augimą“, – komentuoja I. Ruginienė.

Daug abejonių kelia ir viešojo sektoriaus finansavimas bei atlyginimų augimas, dėl kurio darbuotojams kitąmet dar reiks pakovoti. Atskirose įstaigose bus tvirtinamos darbo apmokėjimo sistemos, nuo kurių ir priklausys, kiek iš tiesų didės ar nedidės viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimai. „Dabar kalbama tik apie bendro darbo užmokesčio fondo didėjimą. Tačiau su biudžetinių įstaigų darbo apmokėjimo reforma atėjo ir nuostata, kad vadovas įgauna visą teisę dalinti tą fondą praktiškai savo nuožiūra. O kiek kokiam darbuotojui pakils ar nepakils atlyginimas priklausys nuo susitarimų darbovietėse. Todėl dar laukia sunkus darbas, kurio rezultatai iš esmės nepriklauso nuo šios dienos sprendimų“, – sakė LPSK vadovė.

Labiausiai nuvilia, kad diskusijos vyko tik apie biudžeto išlaidas, tačiau nekalbėta, kaip padidinti biudžeto pajamas. „Noriu sugrįžti prie mokesstinės pertvarkos, kai buvo palaidoti tie sprendimai, kurie galėjo ženkliai padidinti biudžeto pajamas. Kalbu apie didelių pajamų apmokestinimą, kuris taip ir neprasiskynė kelio, ir mes toliau paliekame lengvatas tam tikrai grupei žmonių, nors žadėta jas peržiūrėti. Dėl nenoro įteisinti socialiai teisingos mokesčių sistemos, kai turtingieji solidarčiai proporcingai prisideda prie biudžeto, kitais metais turėsime mažiau galimybių investuoti į kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas. Kas reiškia, jog visiems mums reiks papildomai susimokėti už švietimo, socialines, sveikatos apsaugos ir kitas būtiniausias paslaugas“, – kitų metų biudžetą komentavo LPSK pirmininkė I. Ruginienė.

LPSK inf.

Miškininkas Algirdas Valavičius

Faktai, epizodai, datos: Jo 90 metų gyvenimo ir veiklos kelyje

Dr. ANTANAS LANKELIS

ALGIRDAS VALAVIČIUS gimė 1933 m. lapkričio 20 d., eigulio šeimoje Margavonių kaime netoli Radviliškio. Jo tėtis Petras Valavičius buvo Baisogalos miškų eigulys. Algirdas buvo vyriausias iš trijų vaikų – šeimoje dar augo brolis Vytautas ir sesuo Alma.

Po karo kaip ir daugelis miškininkų kentėjo nuo išdavysčių. Trijų vaikų tėvas Petras Valavičius buvo sribub suimtas ir ištremtas į Irkutsko kalėjimą. Iš tremties grįžo tik 1957 m. pašlijusia sveikata.

Algirdas mokyti pradėjo Šiauliuose, vėliau – Panevėžyje, kur 1953 m. baigė berniukų I vidurinę mokyklą. Mokykloje patiko muzikuoti, groti gitara, armonika, akordeonu. Mėgo sportuoti – ypač sprintą, dviračių sportą. To meto pragyvenimo sąlygos nelepino, todėl besimokydamas ėmė dirbuotis, ypač patiko naujų projektų braižybos darbai.

Vėliau Algirdas studijavo Kauno Žemės ūkio akademijos Miškų ūkio fakultete, kurį 1958 m. baigė įgydamas miškų ūkio inžinieriaus specialybę. Miškininko ir inžinieriaus gebėjimų derinys jam gyvenime labai pravertė. Jaunas specialistas buvo paskirtas į visiškai nepažįstamą gamtos kampelį, kur vėjai smiltis nuo jūros į marias gainioja. Dirbo Nidos girininku tuometiniame Neringos miškų ūkyje. Pirmaisiais gamybiniais, tiksliau gamtosaugos, darbo metais teko įrengti 5 km pajūrio apsauginės kopos sutvirtinimus, vykdyti želdinimo ir rekonstrukcijos darbus judrioje smėlio kopose.

Tuometinis miškų ūkio ministras A. Matulionis pastebėjo jauno specialisto gamto-

sauginius principus. Vieną iš tokių epizodų ministras dažnai studentams pasakojo. Derindamas savo poilsio ir „visuomeninės veiklos“ valandėles ministras sumanė iš jau ūgtelėjusių karklų šakelių švilpines kolegoms išdrožti – prisipjaustė tinkamų storesnių šakelių ir popiečio saulėje jas žievino, drožė, meistravo. Vis bandė, su kuria aukštesnius ar žemesnius garsus galima išgauti. Vakarop žygiuodamas namo sutiko skubantį, susirūpinusį girininką, kuris ministrui ir pasakė: „Tie piemenys prie tako karklus apipjausto, net žieves ant tako nesigėdi palikti.“ Suglumęs ministras ir prisipažino, kad jis yra tas piemu, kuris švilpines drožė...

Tuometinėje Lietuvoje buvo kuriama nauja miškų ūkio ir miško pramonės administracinė sistema. Besikuriantiems miškų ūkiams reikėjo specialistų, kurių po karo netekčių ir poka-

rio tremčių labai trūko. Algirdas Valavičius 1960 m. pakviečiamas dirbti į kitą Lietuvos kraštą – Dzūkiją, į naujai sukurtą Druskininkų miškų ūkį vyriausiuoju miškininku. Naujas darbas tapo jo stichija visais atžvilgiais – nuo priešgaisrinės miško apsaugos iki miško želdinimo ir naujų daigynų kūrimo.

Saugoti miškus nuo gaisrų vasaros sausringuoju periodu reiškia reikia būti budriam, akydam, stebėti kur ir kada tas „raudonas gaidys“ pasirodyti gali. Norint apsaugoti miškus nuo ligų, kenkėjų, gamtinių negandų reikia turėti teorinių profesinių žinių. O su miško atkūrimu, naujų miškų įveisimu dar sudėtingiau.

Pietų Lietuvoje miško sodinimo darbai 7 dešimtmetyje įgavo didelį mastą. Pokaryje prievartos būdu įkurti kolūkiai Dzūkijos smėlynuose auginti grūdines kultūras tiesiog nepajėgė. Todėl ir vyko didysis miškų sodinimo vajas. Vien šeštajame dešimtmetyje Druskininkų miškų ūkis kasmet įveisdavo 1100–1300 ha naujų miškų.

Vyr. miškininko Algirdo Valavičiaus darbų baras kaip tik ir apėmė šias veiklos sritis. Didžiausią paklausą turėjo pušies, eglės, beržo daigai, lapuočių medžių ir krūmų asortimentas taip pat buvo plečiamas. Šiuo atveju dera prisiminti ir uosalapį klevą, jo sėklų daigumas, prigijimas buvo labai geras, o tai reiškė, kad viršijus privalomas planines užduotis ir premijos buvo geros, tad uosalapis klevas bujojo daigynuose, medelynuose ir naujose miškų priešgaisrinėse juostose. Bujojo, kol buvo paskelbtas „*persona non grata*“ – invaziniu augalu, kuris turi būti gujamas iš girių. Visai kitaip – su paprastosios pušies daigais. Algirdas, norėdamas patenkinti miškų ūkio želdinimo apimčių poreikius, ieškojo sprendimų. Aki vaizdu, kad šio miškininko inžinieriniai gebėjimai atvėrė kelius ne tik praktiniams darbams, o ir mokslinei veiklai, naujam požiūriui, išradimams. Gamtiniu, ekologiniu požiūriu dideli daigynų plotai tampa pažeidžiami dėl mikroklimatinių sąlygų (saulės poveikio, dėl pavėsio trūkumo, įsismarkaujančių vėjų). Tokie neigiami gamtiniai faktoriai mažiau ryškūs arba net išvengiami miško sąlygomis. A. Valavičius pagrindė ir praktiškai sukūrė naują miško daigynų formą, konfiguraciją, orientavimą pagal pasaulio šalis, vyraujančius vėjus (tai juostiniai, elipsiniai daigynai, kurie buvo įkurti prie Druskininkų, jų bendras plotas užėmė 6 ha).

Iš kairės – prof. Edvardas Riepšas, dr. Janina Šepetienė ir dr. Algirdas Valavičius

Ne mažiau svarbus Algirdo veiklos baras buvo naujos konstrukcijos miško sėklų sėjamosios sukūrimas. Sukonstruotas įrenginys – sėklų sėjamoji „Lietuva–25“ 1965 m. buvo pripažinta išradimu. Šias temas A. Valavičius nagrinėjo savo moksliniuose darbuose, o 1970 m. apgynė disertaciją „Sodmenų auginimas žiediniuose ir elipsiniuose miško daigynuose pritaikant mechanizaciją“. Dar vienas jo inžinerinis sprendimas – priešgaisrinės miško apsaugos naujų vamzdinių bokštų (25 m aukščio) konstravimas. Priešgaisrinės miško apsaugos poreikiams buvo pastatyti 2 bokštai – Merkinės ir Druskininkų girininkijose. Gerai žinodamas sistemos komandinį darbą, jis šalia bokšto sukūrė originalų namelį ant vieno tvirto 3 m aukščio pagrindo – „ant vištos kojelės“ (priešgaisrinei komandai pailsėti, būtinam inventoriui saugoti).

Algirdas Valavičius aktyviai reiškėsi visuomeninėje veikloje, daugiausia dėmesio skirdamas miško apsaugos temoms. Geru, tiesiog užkrečiamu pavyzdžiu buvo Druskininkų girininkijos girininko Ksavero Stankevičiaus pomėgis neleisti pražūti įvairiems etnografiniams rakandams, primityviame miškų ūkyje naudotiems įnagiams. Eiguose, sodybose aptiktus, dabar vadinamus eksponatus, dažniausiai dviračiu parsivežęs dėliojo, saugojo šalia tuometinio miškų ūkio administracinio pastato esančio namo pusrūsyje. Surinkta girininko „kolekcija“ nepraslydo pro vyr. miškininko Algirdo akiratį. Tai buvo graži idėja išsaugoti gyvenimo būdo, buities, ano meto darbo įrankių pavyzdžius, rodyti jaunajai kartai „pamatą“, ant kurio užaugo ne viena karta. Septinto dešimtmečio pabaigoje, aštunto dešimtmečio pradžioje nauji gamtosauginio, tiksliau medžioklių trofėjų nameliai, kambariai, visuomenės dėmesį patraukiantys centrai buvo kuriami Žemaitijoje, Suvalkijoje.

Šalia besikuriančios naujos miškų ūkio gyvenvietės, kiek aukščiau, ant kalvelės Algirdas suprojektavo ir pastatė originalų trijų aukštų namelį ant vieno ašinio pagrindo. To meto ministras A. Matulionis į vyr. miškininko idėją kurti „propagandos“ namelį reagavo kritiškai. Jo argumentas buvo praktiškas: pirmiau reikia pasirūpinti butais miškininkų šeimoms. Šis ministro požiūris buvo racionalus, nes naujai kuriamuose miškų ūkiuose labai reikėjo specialistų, butų jiems apgyvendinti. Gaila, kad dabar toks požiūris į miškininkus specialistus gerokai pakitęs. Neilgai laukus ministras A. Matulionis parėmė originalų sumanymą ir neprieštaravo, kad dalis „kapitalinio remonto“ lėšų būtų panaudota naujo objekto sukūrimui. Miško muziejus pavadintas imponuojančiu, gerai užjūryje žinomo miškininkystės žurnalo vardu – „Girios aidas“. Naujo objekto projektas atliktas 1970 m., o pati veikla prasidėjo nuo 1972 m.

Objektas – gamtosaugos traukos centras – tapo Eksperimentinio projektavimo, konstravimo ir technologijos biuro skyriumi. A. Valavičius aktyviai dalyvavo visuomeniniuose renginiuose, skaitė paskaitas sanatorijose, mokyklose, rašė straipsnius gamtosaugos temomis.

1988–1989 m. paruošė miškininko, pirmojo miškų departamento direktoriaus prof. P. Matulionio memorialinio muziejaus įrengimo projektą Kupiškėje. Jis buvo aktyvus Atgimimo laikotarpio

iniciatyvinės grupės Druskininkuose narys. 1988 m. prie „Girios aidas“ įvyko pirmasis Atgimimo mitingas, kuriame pasmerktas Molotovo–Ribentropo paktas ir išsakytas Nepriklausomybės siekis.

Kauno LMŪMTI salėje 1989 m. sausio 21 d. įvyko miškininkų sąjūdininkų forumas, kuriame buvo įkurtas Miškininkų sąjūdis, sudaryta komisija programai ruošti, o jos nariu išrinktas ir A. Valavičius.

Atkuriamajame Lietuvos miškininkų sąjungos (LMS) suvažiavime vykusiam 1990 m. vasario 2 d. LŽŪA dalyvavo 423 delegatai iš jau susikūrusių 54 skyrių. Algirdas Valavičius suvažiavime buvo išrinktas pirmuoju LMS prezidentu. Darbo ir veiklos naujam LMS prezidentui A. Valavičiui buvo į valias: rengė LMS tarybos darbinis pasitarimus, vyko į Sąjūdžio renginius, dalyvavo istorinę naktį (1991 m. sausio 12–13 d.) ginant televizijos bokštą. 1996 m. jam suteiktas LMS garbės nario vardas, o 2004 m. – Druskininkų garbės piliečio vardas. Tarptautinis Kembridžo biografijų centras 2003 m. įtraukė į 2000 pasaulio žymiausių originalių žmonių sąrašą ir apdovanojo atminimo medaliu.

Darbų krūvis padidėjo, kai 1992 m. vasario 7 d. medinis „Girios aidas“ pastatas sudegė. Algirdo Valavičiaus pastangomis per du metus naujai atstatytas 4 kartus didesnis, erdvesnis, originalus miško muziejus, kurio fasadinė dalis imituoja „namelį ant vieno ąžuolo liemens“. Pirmame aukšte įrengta erdvi konferencijų salė, antras ir trečias aukštai skirti kilnojamos ir pastovios ekspozicijoms, ketvirto aukšto erdvė – informacijai, bibliotekai miško apsaugos temomis. Medinis pastatas papuoštas nacionalinės ornamentikos simboliais, kraigą puošia simboliniai žirgeliai. Maži ir dideli „Girios aidas“ lankytojai šiame jau penkis dešimtmečius veikiančiame miško muziejuje gali susipažinti su įdomiu ir romantišku miško gyvenimu, meniniais darbais, dokumentine medžiaga apie asmenybes daug nuveikusias miško ir gamtos labui.

Algirdas su žmona Zita užaugino sūnų Gintarą, dukrą Dainą, džiaugiasi augančiais anūkais.

Prie atgimusio „Girios aidas“
A. Valavičiaus 80-mečio proga

LIETUVOS MIŠKŲ PAUKŠČIAI.

Didžioji zylė (*Parus major*)

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Jei bandytume sužinoti, koks mūsų miškų paukštis yra dažniausias, gali būti, kad juo taptų didžioji zylė. Jai konkurentu būtų kikielis, tačiau jis dažnas sezoniškai, pavasarį ir vasarą, o kitu metu jo girioje nerasime. Didžioji zylė – privalomas kiekvieno miško, labai dažnai ir žmonių apgyventų vietovių gyvenimo dalyvis. Nėra pagrindo teigti, kad tai sėsli rūšis. Anaiptol, šios zylės migruoja, ne perėjimo metu padrikai keliauja. Ką žinome apie šį paukštį?

Didžioji zylė tokia (būtent, „didžiąja“) pavadinta ne šiaip sau, ji stambesnė ir didesnė už kitas 6 šios šeimos rūšis. Tiesa, 18–20 gramų sveriantis paukštis neatrodo labai didelis, tačiau kitos zylės kur kas smulkesnės – mėlynoji zylė sveria 10–14 gramų, juodoji – 8–10 gramų, vadinasi, mažumas yra zylių šeimos paukščių broožas. Tačiau to nepasakysi apie energingą zylių būdą – štai didžioji zylė yra vyraujanti tarp kitų smulkiųjų paukščių prie lesyklos, prie naujai iškelto inkilo. Kas ji, lašinuke ir kitais vardais šaukiama didžioji zylė?

Ją atpažįsta visi. Gelsva, ryškiai juodos juostos perpus dalinama kūno apačia, žalsva nugara, baltais skruostais ir žvilgančia juoda „kepure“ paukštis puikiai dera prie mūsų gamtos spalvų. Lytinis dimorfizmas neryškus, patinėlį nuo patelės skiria ištisa juodoji papildvė juosta, kuri patelės apdare mažiau ryški, nutrūkstanti ant krūtinės. Jaunikliai neturi baltų skruostų, jie yra gelsvai žalsvi, šios jų spalvos išnyksta po pirmojo vasarinio šerimosi.

Didžioji zylė – nepakartojama laiptotoja, kopinėtoja, landziotoja. Ieškodama lesalo, ji gali pakibti žemyn galva, gali „prikibti“ prie pakankamai lygių paviršių – tą daryti jai leidžia aštrūs kibūs nagai. Ji labai smalsi, tikra ieškotoja ir tyrinėtoja: jeigu randa bet kokį daiktą, būtinai jį apžiūri, įlenda į visas galimas ertmes. Įdomu stebėti, kaip paukštis, atskridęs į sodybą, prie namų, tyrinėja kieme stovintį automobilį, ant sienų sukabintas džiūti žoles, patikrina visus inkilus, nusileidžia ant palangės. Suprantama, radusi pravirą langą, ji būtinai įskrenda į pastato vidų. Kažkada zylės garsėjo kaip aktyvios palėpių, kuriose sukabinti lašiniai (o zylei toks lesalas tinka), tikrintojos. Štai iš kur kilo „lašinukės“ vardas. Jos pirmosios atranda įrengtą lesyklą ir joje pabertę lesalą, savo skardžiu balsu apie tai praneša kitiems paukščiams. Tiesa, jei lesyklose nesilanko geniai ir kėkštai, kitiems paukščiams lesalas tenka tada, kai jo pasiima didžioji zylė.

Didžioji zylė – uoksinis paukštis, natūralioje aplinkoje jos lizdai būna genių (ypač didžiojo margojo) drevėse, medžių plyšiuose, kai kada išvartų šaknų rezginyje. Pati uokso nekala – tą daro tik pilkosios zylės. Šiandien didžioji šių paukščių dalis peri inkiluose, o žmogaus aplinkoje – visuose įmanomuose užunariuose, plyšiuose. Kur bebūtų lizdas, jo sudėtis vienoda: visas pagrindas užpildomas žaliomis samanomis, o tarp jų įrengiama pakankamai gili gūžta, išklota pūkais, žvėrių kailio plaukais, kai kada – plunksnomis. Lizdą suka viena patelė, todėl tenka stebėtis, kiek pastangų jai reikia samanomis užpildyti visą pelėdinio inkilo (teko rasti tokius lizdus) apačia.

Lietuvoje didžiosios zylės lizdus suka jau balandžio pradžioje ar jam įpusėjus. Kadangi dėtyms gana didelės (iki 10–15 kiaušinių) perėti

AUTORIAUS nuotrauka

patelė pradeda greitai ir tą daro viena. Patinėlis ją perinčią maitina. Tiesa, patelė dažnai išskrenda atsigerti, susitvarkyti plunksnas.

Zyliukai išsiritą pliki, nematantys, akys jiems atsiveria 8–9 gyvenimo dieną. Jauniklius lesina abu tėvai. Maždaug po 15–20 dienų zyliukai palieka lizdą, kurį laiką jie skraido bendru pulkeliu su tėvais, būna jų maitinami. Greitai paukščiukai tampa savarankiški, o senieji paukščiai ieško naujos vietos lizdai – daugelis porų peri 2 kartus, kai kurios 3 kartus per vasarą. Kasmet viena pora išaugina 20–25 jauniklius. Tokie skaičiai turėtų nuteikti optimistiškai, tačiau iš tikro zylių natūralus mirtingumas labai didelis ir iki kito pavasario iš didelio jų pulko lieka pavieniai individai.

Zylės – visalesės. Vasarą maisto didžiumą sudaro vabzdžiai, vorai, žiemą – sėklos. Įprasta lesyklų lankytoja. Yra ne tik aktyvi, bet ir pakankamai plėšraus, agresyvaus būdo – dažnai užpuola mažesnius, silpnesnius paukščius (pvz., nyktukus, alksninukus), juos pribaigia, išlesa smegenis, o visą nugalabytos aukos kūnelį palieka.

Didžioji zylė – migruojanti rūšis. Jau vasaros antroje pusėje galima stebėti klajojančius jų pulkelius, o rudens pradžioje zylių migracija tampa kryptinga. Ypač ryški ji pajūryje, pamaryje. Mūsų sužieduoti paukščiai pasiekia Vidurio ir Vakarų Europą. Tuo pačiu kai kurie žieduoti paukščiai gyvena visai sėsliai, niekur nekeliaudami. Toks migracinis nusiteikimas yra būsimų tyrimų užduotis, nes taip ilgainiui gali rasti naujos rūšys. Ši teiginį patvirtina Rytų Azijoje gyvenanti vadinama japoninė zylė (*Parus minor*), kuri išvaizda identiška didžiąjai zylei (*Parus major*), tik už ją mažesnė. Neabejotina, kad toks išskirtinumas galėjo rasti izoliuotuose, nuo bendro arealo atitrūkusiose populiacijose.

LIETUVOS MIŠKŲ ŽVĖRYS.

Baltasis kiškis (*Lepus timidus*)

SELEMONAS PALTANAVIČIUS

Mūsų gamtos istorija sudėtinga, joje daug ką lėmė trys nuožmūs apledėjimai, iš pagrindų sunaikinantys, o po to – suformuojantys sąlygas visai gyvybei. Pats silpniausias – paskutinis ledynmetis, vadinamas Nemuno vardu. Jis dengė ne visą Lietuvos teritoriją, jo pakraščiai siekė Vilniaus apylinkes, Medininkus, o Dieveniškėse ar Nemuno aukštupyje ledo nebuvo.

Po ledynų tirpsmo būsimo Lietuvos teritorija atsilaisvino palaipsniui, rytiniame pakraštyje tai įvyko prieš 10–13 tūkst. metų, vakariniame, šių laikų Nemuno deltoje – prieš 7–8 tūkst. metų. Toks išsiskyrimas laike lėmė gamtos formavimosi pobūdį: vienur, aukščiausiai „išsivadavusioje“ dalyje formavosi tundros kraštovaizdis su jam būdinga skurdžia augalija ir šiaurietiškomis gyvūnų rūšimis – čia ganėsi šiaurinis elnias, straksėjo baltieji kiškiai, karklų pumpurus lesiojo žvyrės ir jų tykojo poliarinės lapės. Iki vakarinės šalies dalies tokie pokyčiai nesiekė, gali būti, kad čia buvo „peršokta“ per kai kuriuos formavimosi tarpsnius. Tikėtina, kad miškų struktūra ir keletu tūkstančių metų vėlavęs atsilaisvinimas iš ledyno lėmė baltojo kiškio paplitimo priežastis.

Kokia tai rūšis, išsaugojusi mūsų gamtai vis labiau neįprastą kailio spalvos keitimą? Ilgą laiką baltasis kiškis buvo vienintelė kiškiažvėrių (arba kiškinų) būrio rūšis. Dabar apie jį kalbame lygindami su rūšimi ateive – pilkuoju kiškiu. Baltasis kiškis yra mažesnis, jo ausys trumpesnės, juodais galais. Išsiskiria ir užpakalinių kojų pėdos – jos platesnės, pūkuotos, pritaikytos bėgioti po sniegą; ši savybė gerai matoma žiemą, sniege likusiame pėdsake. Baltasis kiškis sveria 3–4 kilogramus (palyginimui – pilkojo kiškio svoris 4–6 kg), šis skirtumas matomas akivaizdžiai.

Vasarą baltojo kiškio kailis turi mažiau šviesių spalvų, jam bėgant dėmesį atkreipia juodas uodegos viršus. Žieminis kailis baltas, tačiau gali būti širmas, nes ne visi žvėrys šeriasi vienodai. Kailis pabąla jau spalio gale ar lapkritį, pavasarį jau kovą ima draikytis balto žieminio kailio kuokštai. Gegužę kiškis jau būna „vasariškai“ pilkas.

Sezoninis kailio spalvos keitimas, būdingas „senosioms“ vietinėms rūšims – baltajam kiškiui, šermuonėliui, žebenščiai, o iš paukščių – žvyrei, buvo ekologiškai naudingas. Jo dėka gyvūnai (jie visi galėjo tapti stambesnių plėšrūnų – lapių, lūšių, apuokų grobiu) sėkmingai praleisdavo žiemą. Idomu, kad pavasarį kailio spalvos keitimas būna labai greitas, taigi, sutampa su tradiciniu sniego tirpsmo periodu.

Baltasis kiškis – miško, o dar dažniau pelkės, jos pakraščių gyventojas. Labai tankaus miško vengia, Lietuvoje jam labai tinka Labanoro miško (brukninių pušynų) modelis. Dažnesnis rytinėje ir šiaurinėje Lietuvos dalyje, kai kur randamas prie didelių pelkių net Vidurio Lietuvoje. Sūduvoje, Kazlų Rūdos girioje, labai retas. Tokiose vietose esantys individai neretai kryžminasi su pilkaisiais kiškiais; teko matyti sumedžiotus tokius egzempliorius – jie buvo širmi, ilgesnėmis ausimis ir regimai stambesni už tikrus baltuosius kiškius.

Į laukus šie kiškiai išbėga retai, dažnai maitinasi skurdžiam miške, kur mielai graužia drebulių atžalas – tokiose vietose randa-

mos apskritos baltųjų kiškių spiros. Radęs tinkamo maisto, vienoje vietoje laikosi ilgai. Gali būti, kad plėšrūnams tokia mitybinė kiškio specializacija būtų naudinga, jei ne jį slepiantis baltas žieminis kailis.

Dar viena baltojo kiškio savybė – guoliai, kurie būna po nuvirtusiu medžiu, po tankia eglės šaka, o „tikrą“ žiemą – net urve sniege. Pilkojo kiškio guolis atviras. Baltasis kiškis išsiskiria ir savo reprodukciniomis savybėmis – per vasarą paprastai atveda dvi, kai kada tris vadas. Lietuvoje neturime pakankamai duomenų (tą gali patvirtinti tik miškininkai) apie ankstyvas, jau kove (taigi, Rytų Lietuvoje dar visai žiemą) baltojo kiškio vadas – gali būti, kad toks teiginy yra „nusrašytas“ nuo nepatikrintų literatūrinių šaltinių.

Baltojo kiškio kailio keitimas žiemai su vis žymesne klimato kaita tampa kliūtimi šiai rūšiai. Turint omenyje, kad sniego danga dabar pradeda formuotis tik prieš Kalėdas ir nebūna pastovi, pirmuosius 1,5–2 mėnesius baltajam kiškiui tenka gyventi besniegėje girioje. Gali būti, kad tai didelių problemų nesudaro, nes šis kiškis aktyvus naktį, be to, yra gana atsargus, slapus.

Baltasis kiškis Lietuvoje saugomas – įrašytas į raudonąją knygą, labai seniai uždrausta jo medžioklė. Buvo siūlymų šią rūšį veisti nelaisvėje ir išaugintais individualais „praturtinti“ populiaciją, tačiau tai būtų perteklinė priemonė – rūšis, išgyvenusi per didžiausias gamtos permainas, geba išgyventi pati. Tereikia saugoti jos biotopus, neleisti išaugti plėšrūnų gausai. Beje, baltuosius kiškius meistriškai medžioja kita reta ir saugoma rūšis – lūšis. Atrodo, kad jos abi girioje gyvena subalansuotą gyvenimą, ir žmogui rūpintis dėl jų populiacijų santykio nereikėtų.

RIMANTO NALIVAIKOS nuotrauka

Seimas priėmė Saugomų teritorijų įstatymą

Seimas pritarė Saugomų teritorijų įstatymo ir jį lydinčių 6 teisės aktų pakeitimams, kurie sudarys teises galimybes nustatyti saugomas teritorijas privačioje žemėje sukeltiant mažiau konfliktų. Esant būtinybei įsteigti jas privačioje žemėje, sprendimai bus priimami įvertinus ir pasvėrus visus argumentus, tinkamai atlyginant žemės savininkams, šis procesas taps labiau įtraukiantis ir efektyvesnis. „Šio įstatymo pataisos nustato saugomų teritorijų steigimo ir kompensavimo procedūras, kad jos būtų aiškesnės. Tai yra labai svarbu tiek miškų savininkams, tiek ūkininkams. Be to, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba saugos ne tik nacionalinius ir regioninius parkus, bet ir atskiras buveines. Įstatyme aiškiai apibrėžiama, kas yra žalioji infrastruktūra, kuri ypač aktuali miestuose“, – Seime sakė aplinkos ministras Simonas Gentvilas.

Saugomų teritorijų sistema pasipildo privačiomis saugomomis vietovėmis

Saugomų teritorijų įstatymu įteisinta, kad privačios saugomos vietovės gali būti nustatomos žemės savininko valia ten, kur valstybės ar savivaldybės įsteigtų saugomų teritorijų nėra. Tai bus daroma apsaugos sutartimi tarp privačios žemės savininko ir Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos. Įstatymo pakeitimais siekiama sudaryti teises galimybes nustatyti privačias saugomas vietoves, įgyvendinant privačias pilietines iniciatyvas saugomų rūšių, natūralių gamtinių buveinių apsaugai užtikrinti.

Supaprastinamas kitų apsaugos sutarčių sudarymas, kai esamos saugomose teritorijose reikia užtikrinti papildomą saugomų rūšių ir buveinių apsaugą. Supaprastinimo esmė – išbraukiama sąlyga, kad prieš sudarant apsaugos sutartis, reikia parengti gamtotvarkos planą.

Numatoma buvusių sodybų atkūrimo saugomose teritorijose proceso pabaiga. Prašymus buvusiai sodybai saugomose teritorijose atstatyti bus galima teikti tik iki 2028 m. sausio 1 d., vėliau tokios galimybės nebeliks. Siekiant tobulinti žemės savininkų informavimo apie rengiamus sprendimus procesus, nustatyta, kad prieš steigiant ar nustatant „Natura 2000“ teritorijas žemės savininkai turės būti informuojami individualiai. Iki šiol tai buvo atliekama tik nacionalinių saugomų teritorijų steigimo atveju.

Patikslinus kompensavimo už veiklos apribojimus saugomose teritorijose tvarką, žemės savininkams nepriklausomai nuo to, kada buvo įsteigta saugoma teritorija, sudarytos galimybės ir toliau gauti kompensaciją už veiklos apribojimus žemės sklype, o skaičiuojant kasmetines kompensacijas siūloma nustatyti mažiausią 3,5 proc. kasmetinės kompensacijos skaičiavimuose naudojamą palūkanų normą, kuri užtikrintų

minimalų kasmetinės kompensacijos dydį. Numatoma kompensuoti ir miškotvarkos projektų, reikalingų kompensacijos dydžiui apskaičiuoti, parengimo išlaidas.

VSTT įgaliojama įgyvendinti biologinės įvairovės apsaugos politiką šalies mastu

Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos (VSTT) ir saugomų teritorijų direkcijų kompetencija biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos politikos įgyvendinime išplečiama dalykiniu ir teritoriniu aspektu: šios įstaigos įgyvendins ne tik saugomų teritorijų politiką, bet visos šalies mastu rūpinsis biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugos, ekosistemų atkūrimo praktiniais klausimais.

Griežtai saugomų teritorijų lankymas bus laisvesnis

Įstatymų pakeitimais sudarytos sąlygos ir laisvesniam rezervatų lankymui, atsižvelgus į augantį visuomenės susidomėjimą saugomomis teritorijomis. Jų lankymo tvarką nustatyti galės Vyriausybė rezervatų nuostatuose, pavyzdžiui, ar lankytis galima tik lydint specialistui, ar tik tam tikru metu ir pan.

Kartu priimtais Aplinkos apsaugos įstatymo pakeitimais įtvirtinamos nuostatos, susijusios su gamtinio karkaso sistemos formavimu, jos kokybės tikslų nustatymu ir ekologinio stabilumo palaikymu. Atsižvelgiant į Europos Komisijos raginimą, kad žalioji infrastruktūra visoje ES taptų standartiniu teritorijų plėtros komponentu, įteisinta žaliosios infrastruktūros sąvoka, paaiškinta jos koncepcijos sąveiką su gamtinio karkaso sistema, išdėstyti jos esminės funkcijos ir tikslai.

Lietuvos siekis – 30 proc. teritorijos turi būti saugoma

Šio teisės aktų paketo rengimą paskatino Lietuvos siekis įgyvendinti ambicingus Europos Žaliojo kurso bei Europos Sąjungos Biologinės įvairovės strategijos iki 2030 m. tikslus – sumažinti poveikį klimato kaitai ir sustabdyti biologinės įvairovės nykimą.

Europos Sąjungos Biologinės įvairovės strategija iki 2030 m. numato, kad Europos Sąjungos saugomų teritorijų tinklas turi padidėti iki 30 proc. sausumos teritorijos ir 10 proc. visų saugomų teritorijų turi būti griežtai saugomos. Be to, turi būti pagerinta ne mažiau kaip 30 proc. saugomų rūšių ir buveinių, kurių apsaugos būklė šiuo metu yra nepalanki, būklė, atkuriamos pažeistos ekosistemos. Lietuva kartu su kitomis valstybėmis narėmis patvirtino šį politinį siekį.

Kartu su Saugomų teritorijų įstatymo pakeitimais Seimas pritarė Aplinkos apsaugos, Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių, Laukinių augalų ir grybų rūšių, Laukinės gyvūnijos, Augalų nacionalinių geneti- nių išteklių ir Administracinių nusizengimų kodekso pakeitimams.

AM inf.

Arousa salos pakrantėje daug mažų laivelių

Galisijos turtai. Automobiliu 1000 kilometrų per 10 dienų

EGLĖ JANULEVIČIŪTĖ-GUIMERA

(*Tęsinys. Pradžia – 11 nr.*)

Kelionės sąskaitoje buvo dešimt dienų, tad nakvynes reikėjo išdėlioti gan kūrybiškai. Kad būtų patogų tęsti kelionę automobiliu ir nereiktų kartoti jau nuvažiuotų vingių, kad būtų gražus kraštovaizdis, kad būtų komfortiška na ir kiek galima arčiau įdomesnių lankymo vietų. Dvi naktis apsistoti *O Gravėje* buvo labai geras pasirinkimas. Patogus viešbutis visai šalia pakrantės, kur aplink daug mažų restoranėlių. Juk tiek skanėstų reikia paragauti. Miestelis *O Gravė* yra dar viename Galisijos „pasaulio krašte“. Tai ant žemyninės dalies, vos ant siauro įvažiavimo prie pakrantės prisikabinęs pusiasalis. Jame vyksta garsusis Jūros gėrybių festivalis. Net dvi savaites didžiulėse palapinėse vyksta mugės, koncertai, jūros gėrybių degustacijos. Dauguma Galisijos žvejų ir moliuskų augintojų čia atveža degustacijai savo šviežio derliaus. Tradicija ir gimė nuo šviežių gėrybių turgaus, kuri su metais išaugo iki daugiadienio festivalio. Jo metu galima pigiai paragauti įvairiausių moliuskų, kriauklių, aštuonkojų ir kitų skanėstų. Tik pigumas irgi turi savo kainą – gėrybių reiks luktelti nemenkoje eilutėje. Pasak vietinių, į festivalį suvažiuoja tiek žmonių, kad patys sprunka kitur. Dar toli iki įvažiavimo matėsi įrengiamos didžiulės automobilių parkavimo aikštelės, nes festivalis turėjo įvykti jau visai greitai, po poros dienų. Mums labai pasisekė, kad galėjome miestelį apžiūrėti dar apytuštį, pasivaikščioti jo krantine, paragauti siūlomų skanėstų apytušiuose krantinės restoranėliuose. Turėjome galimybę nueiti pėsčiomis į už pusvalandžio esančią salą *La Toja*. Nedidelėje salelėje yra muilo fabrikėlis, kurio to paties vardo kaip ir sala gaminius pažįsta visa Ispanija, yra keletas didelių viešbučių kompleksų, pasivaikščiojimo takas palei krantinę ir *Santjago* kriauklėmis (Šukutės) dengta bažnytelė. Ją taip ir vadina – *La Toja* Kriauklių koplyčia. Visos bažnyčios pastato sienos skrupulingai, tarsi žvynai ant

milžiniškos žuvies, nuo viršaus iki apačios – iš kriauklių. Tokia išorinė šimtų tūkstančių kriauklių konstrukcija apsaugo koplyčią ir nuo jūros klimato drėgmės, ir nuo lietaus. Na ir *La Tojai* suteikia žavesio, unikalumo ir garsumo pasaulyje. Vieni koplyčią žino kaip *San Caralampio*, kiti kaip *San Sebastiano* koplyčią, kiti – kaip kriauklių koplyčią. Išsaugota originali XII amžiaus architektūra, tačiau šukučių kiautai jai suteikė naujumo. Ir jos simbolizuoja ne tik meistro pastangas, bet ir aplinkoje esančius gamtos turtus. Na ir kraštovaizdiui suteikia spalvų: koplyčia balta, medžių aplinka žalia, o už nedidelių monumento sienų – plati jūros ir dangaus mėlynė.

Kriauklių koplyčia

Akmens amžių menančios gyvenvietės liekanos

Akmens amžiaus apvalinai būstas

Castro de Baroña gyvenvietė

O *Gravé*, kaip ir aplankyta sala *Arousa*, jau yra kitoje įlankoje. Tai *Ria de Arousa* įlanka. Salos vardu pavadinta įlanka svarbi jūros gėrybių versle. Čia ypač gausu mano minėtų plūduriuojančių moliuskų daigynų, o visa pakrantė tankiai nusegiota nedideliais, prie krantinės pririštais žvejų laiveliais. *Arousoje* ir buvo tas vietinis restoranas, kuriame tiekė tos pačios dienos laimikius – žuvis, moliuskus ir krevetytes, kurių kaina buvo stulbinanti, net 120 Eur už kilogramą. Didelė kaina tikrai padidina sąmoningumą valgant. Jauti kiekvieno kąsnio malonumą.

Atsisveikinę su *Ria de Arousa* keliavome toliau. Dar laukė viena įlanka, pasuktinė iš keturių *Rias Bajas* įlankų. Tai *Ria de Muros y Noya*. Šioje vietovėje pasirinkome aplankyti labai mistišką vietovę. Tai *Castro de Baroña*. Akmens amžių menanti archajiška gyvenvietė, esanti nedideliame pusiasalyje, priklausančiame *Puerto del Son* savivaldybei. Šalia jos driekiasi nuostabaus grožio balto smėlio laukiniai paplūdimiai, kuriuose spalį nebuvo nė gyvos dvasios. *Castro de Baroña* – vienas simboliškiausių ir geriausiai išsilaikiusių fortų Galisijoje. Ir dar tokioje privilegijuotoje vietovėje, tikrame gamtos rojus kampelyje! Gyvenvietės istorija siekia 1-ą amžių prieš Kristų. Archeologiniai kasinėjimai atvėrė įspūdingus griuvėsius. Šiame uolėtame pusiasalyje akmens amžiuje buvo sumontuota beveik 60 metrų ilgio, 4 metrų pločio ir 3 metrų aukščio akmeninė gynybinė siena, kuri gaubė dvidešimt apvalių bei ovalių gyvenamųjų būstų kaimelį. Sieną vietomis platesnę ir aukštesnę, tai įtakoją akmenuotas pusiasalio paviršius. Aukščiausioje vietovėje galima žiūrėti ir nedidelę auditoriją, kuri, pasak istorikų, buvo ano meto šventvietė. Jos tikslų įrodymų nėra, tačiau tikėtina, kad žmonės gyveno su gamtos jėgų ir dievybių palaikymu ir jų garbinimu. Čia galėjo vykti ir bendruomenės susirinkimai.

Kaimelio gyventojai I-ame mūsų eros amžiuje paliko savo buveinę. Jei šios apie jų gyvenimą vaizdingai pasakojančios liekanos išliko iki mūsų laikų, atlaikiusios amžių eroziją, stiprius vėjus bei vandenyno šėlsmą, galima tik įsivaizduoti, kokios konstrukcijos buvo anuomet, kai du šimtmečius čia virė žemiškas gyvenimas. Nedidelės akmeninės celės, kuriose, pasak archeologų, buvo gyvenamieji namai, sargybos vietos, maisto tvarkymo bei saugojimo vietos. Tiesa, vandenyno lygis anuomet buvo daug žemesnis ir gyvenvietė buvo įsikūrusi gan aukštoje vie-

toje. Pasak istorikų, tokiose vietovėse įsikūrę žmonės derino strateginę gyvenimo vietą, saugumą su minimaliomis bei optimaliomis gyvenimo kokybės sąlygomis.

Daug ano meto gyvenimo šioje vietovėje elementų šiandien dar yra neatskleista. Manoma, kad gynybinė siena, gaubianti gyvenvietę, buvo daugiau erdvės taupymo nei gynybos priežastimi.

Lankytis Galisijoje ir neišsilieti į Šv. Jokūbo kelią – būtų tikra nuodėmė. Kurioje Ispanijos dalyje bebūtum, ypač Galisijoje, visur galima pamatyti nuorodas bei ženklus, rodančius kur veda „camino“. Mėlyname fone nupiešta simbolinė geltona šulutės kriauklė ir užrašas „Camino de Santiago“.

Pagrindinis kelio tikslas – *Santiago de Compostela* miestelyje esanti didinga katedra. Pirmą kartą šiame piligrimų mieste lankiausi ankstyvą pavasarį ir gerokai kliuvo šalto lietaus ir darganos. Mėgautis senamiesčio architektūra pliaupiant lietui buvo menkas malonumas. O šį kartą spalio oras buvo net neįprastai vasariškas, dieną galvą spraginęs karštis siekė net trisdešimt laipsnių. Neįprasta šioms žemėms tokiu metu.

Miestelis *Santiago de Compostela* yra ypatingo grožio, dvasios, energijos. Katedros aikštė nuo pat ryto pilna turistų grupių, ką tik atėjusių ir besiglebesciuojančių su vėl sutiktais pakeleiviais piligrimais, taip pat moksleivių. Aikštė klega visomis pasaulio kalbomis. Įeiti į katedrą driekiasi ilga, bet nuolat greitai judanti eilė. Tik per pačias Šv. Mišias eilė sustoja, durys užsidaro ir liturgijos metu niekas niekur nevaikšto. Draudžiama net fotografuoti.

Tačiau Šv. Jokūbo kelias šioje didingoje katedroje nesibaigia. Kelias baigiasi ten, kur baigiasi pasaulis. O jis baigiasi *Finisterre* kyšulyje ir to paties vardo miestelyje (Ivairiai vadinama *Finisterre*, *Fisterre*, *Fistera*, *Fin de tierra*, isp. žemės pabaiga). Tai alternatyvi bei galutinė Šv. Jokūbo kelio piligrimų paskirties vieta. „Toliau kelio nebėra. Toliau – tik *Costa de Morte*“ – sako ispanai (liet. Mirties pakrantė). Aišku, nieko bendra su mirtimi čia nėra, tiesiog tai labiausiai laukinis, gerokai nutolęs Ispanijos kyšulys ir patys stačiausi šlaitai. Dėl to vietovė ir įgavo šį pavadinimą. Didingi, kvapą gniauziantys kraštovaizdžiai ir be proto romantiški saulėlydžiai. Šimtai piligrimų, nešini nemenkomis kuprinėmis ir ant jų tabaluojančiais nudrengtais batais, pūslėtomis kojomis, ašarų pilnomis akimis kiekvieną vakarą ateina pasižiūrėti į pasaulio

AUTORĖS nuotraukos

Žemės pabaiga arba Finisterre kyšulys

krašto jūrą besileidžiančios saulės. Nuėjus beveik tūkstantį kilometrų pėščiomis šis saulėlydis įsimena visam gyvenimui. Tarsi nebylus pasimatymas su pačiu Dievu.

Finisterre kyšulys – vienas labiausiai lankomų visoje Europoje vietų. Pačiame kyšulio smaigalyje stovi švyturys, čia įrengtas restoranas ir viešbutis. Kambarį čia reiktų užsisakyti iš anksto. Tačiau ne bėda, jei nekluvo, nes pačiame miestelyje yra daug viešbučių bei privačiai nuomojamų apartamentų. Keliaujant po Galisiją labai rekomenduotina bent nakčiai apsisistoti šiame „Žemės krašte“, pasivaikščioti po siauras senamiesčio gatveles, paragauti jūros gėrybių ar žinomo Galisijos jautienos kepsnio bei pajauti vilties kupiną *Santiago* kelio keliautojų nuotaiką.

Pabuvojus ir patabalavus kojomis ant Žemės krašto, leidomės toliau. Pačioje šiauriausioje Galisijos dalyje žemėlapyje turėjau pasizymėjusi dar dvi vėliavėles. Tai *San Adres de Teixido* ir *Playa Catedrales*.

Šv. Andriejaus iš Teiksido legenda sako, kad kiekvienas, kas neatvyks į šį bažnytkaimį gyvas, aplankys negyvas. Ispanai besąlygiškai paklūsta legendos pranašystei ir keliaudami po Galiciją būtinai aplanko šią vietovę. Tai tikrai magiška ir paslaptingos galios vieta ant didingų Galisijos uolų. *San Andrés de Teixido* yra viena iš tų stebuklingų Pirėnų pusiasalio vietų, kur laikas ir legendos palaiko paslapties aurą. Nedidelė bažnyčia pastatyta 140 m virš jūros lygio ant vienu aukščiausių Europos uolų. Vienoje pusėje tai stačios *Sierra de A Capelada* sienos, o į kitą, slėnio apačioje, įsiremęs mažas Teiksido (*Teixido* – galisiškai, *Tejido* – ispaniškai) kaimas. Šioje Šv. Andriejaus šventovėje saugomas paties šventojo kaulas.

Kita legenda pasakoja, kad šventasis labai pavydėjo *Santiago de Compostela* šventikams didžiulio piligrimų srauto einančio į šią katedrą. Kartą jį aplankė Dievas, lydintis Šv. Petro. Šventasis papasakojo savo apgailestavimą ir Dievas jam pažadėjęs, kad

nuo šiol visi mirtingieji didelėmis procesijomis ateis į jo šventovę, esančią ant aukštų *Teiksido* skardžių. Kas neateis būdamas gyvas, ateis dvasia. Kita legenda byloja, kad iš tikrųjų nutiko tai, kad Šv. Andriejaus laivas po katastrofos vandenyne sudužo į *Teiksido* skardžius ir pavirto uolomis. Uolos žinomos kaip *A Barca de San Andrés* (nes sakoma, kad ji yra aperstos valtys formos, tai yra, kyliu ir viršų). Laivo katastrofa buvo labai baisi, Dievas pagailejo ir jam atlygino už kančias, pažadėdamas, kad nuo šiol jį aplankys ir gerbs visi mirtingieji. O kas neateis gyvas, tas...

Legendomis apipintas kaimelis liko užnugary ir tęsėme toliau savo kelionę. *Playa de las Catedrales* arba Katedrų paplūdimys. Kas ten laukia mūsų?

Apsistojome jaukiame pakelės viešbutyje, apytiksliai 1,5–2 kilometrai nuo norimos aplankyti vietovės. Šeiminkas, rodydamas mūsų apartamentus, lyg tarp kitko užsiminė apie gražiuosius paplūdimius, nes nežinojo, kad atvykome būtent jais pasigrožėti. Buvo netoli septintos valandos vakaro. „Turite skubėti, nes potvynis jau prasidėjo. Po valandos vanduo jau bus gerokai pakilęs ir pasivaikščioti galėsite tik rytoj vakare, apie 18:00, na, arba paryčiais“, – išdėstė šeiminkas.

Spėjome ir tą patį vakarą, ir grįžome paryčiais. Įspūdžių žodžiais net nesusakyti, reikia kartą ten pabuvoti. Jeigu yra bažnyčių, kur Dievą ne tik atsineši širdyje, bet ir randi ten atėjęs – tai dažniausiai būna gamtos statytos šventvietės. *Las Catedrales* buvo viena iš tokių!

Potvynis ne visiškai pasiglemžia katedras, nors įvairiais metų laikais potvyniai ir atoslūgiai skirtingi. Ant sienų išlikę vandens žymės ir prikibę moliuskai (kuriuos valgėme *San Andres de Teixido*) rodė, kad vanduo čia pakyla net virš galvos. Tačiau tik prasiėjęs potvyniui, basomis ir atsiraitojus kelnes, dar pora valandų tikrai galima mėgautis didžiulių akmeninių rūmų magija.

Smulkaus balto smėlio paplūdimys driekiasi net keletą kilometrų. Jei ne du kartus

per parą kylantys ir atslūgstantys vandenys, galima būtų valandų valandomis mėgautis dieviškai gražia ir magiška pakrante. *Las Catedrales* – įrašyti į įspūdingiausių pasaulio pakrančių sąrašą.

Tikrasis šių gamtos paminklų vardas Šventieji vandenys (*Aguas Santas*). Istorija ir legendos pasakoja, kad tai buvusi keltų šventvietė. Mano pojūčiai sakė, kad tai labai nepaprasta gamtos jėgos vieta. Na neveltui, pasivaikščioję gerą valandą iki kol vanduo pakilo, grįžome dar kartą šeštą valandą ryto, kai po nakties atoslūgio vėl galėjome pasivaikščioti šioje nepaprastoje gamtos statytoje katedroje.

Kylant saulei visa pakrantė nusidažė rytine aušra. Laikas neegzistavo. Niekas neegzistavo. Tik platus vandenyno horizontas, lengvai atsiritančios į krantą bangos ir gamtos katedrų tyli didybė.

Playa de Las Catedrales

Aš – medis, tu – žmogus

JŪRATĖ VITKAUSKAITĖ

Šiandieną mes apie medžius pasikalbėkim. –

Juk mes į juos tokie panašūs!

Jie tartum žmonės – ir kreivi, ir tiesūs,

Jie tartum žmonės – gražūs ir negražūs.

(A. Skinkys)

Kas yra medis? Kokia iš tiesų jo reikšmė, jo būties egzistencija? Ar tai tik kasdienis, mums įprastas augalas, skirtas pagerinti žmogaus fizinį, emocinį, estetinį pasaulį?

Taip, jis teikia pavėsį, kai nuo karščio apkvaitę dairomės išsigelbėjimo. Taip, medžio dėka galime kvėpuoti švaresniu, tyresniu oru. Taip, su malonumu gėrimės jo sodria lapija pavasarį ir žarstome spalvingus lapus rudenį. Tikrai taip, norėdami įamžinti savo gyvenimo prasmingą įvykį, sodiname kieme ąžuoliuką, ar liepaitę, ar netgi visą ąžuolų giraitę. Dar kartą taip, be graužaties susirenkame visa, kiek įmanoma išpešti naudos: statome, konstruojame, skaitome, rašome, galų gale paleidžiame

dūmais pro kaminą. Regis, medžių tiek daug aplink mus, jie kasdien stovi toje pačioje vietoje, kad žmogus praeidamas pro šalį jau pripranti, netgi pradedi nepastebėti. Ir nesi-stebėti. Eini pro parką, alėją, ar miesto takais ir žiūrėk, jau net nekreipi dėmesio, kad kažkas žaliuoja, ošia, kalbina tave. Jie nuolat šalia, tarsi mūsų palydovai, pagyvina aplinką, pailsina akis savo žaluma, dar ir paukštukams yra kur nutūpti, giesmelę sugiedoti, o rudenį grėbiantiems lapus yra ant ko paburnoti.

O miškas... Miškas – gyvybės šaltinis. Niekas kitas taip nesuteikia palaimos, atokvėpio išsekusiam kūnui, gydančios jėgos prisilietimo, visapusiško proto nuraminimo. Žmogui mieliau norėtusi, kad miškas poilsiui pasitiktų gražus, išpuoseletas, švaria pušynų samanelė takus išklojęs, grybais apsikaisęs ir paukščių trelėm skambantis. Smagu tarp ąžuolaičių sukiotis, uosių lygius kamienus glostyti, beržų baltaliemenį apsikabinti. O pakliuvus judalksnių šlapynėn, kakta pati raukosi bemat ieškodama būdų, kaip tą nemalonę įveikus ir kojas sausas išlaikyti. Arba niūrus egllynas... Viena vertus, lyg ir vilioja savo tamsia nežinomybe, kita vertus, nieko jame nerandi, net menkiausias augalėlis neatlaiko tokio slogaus spaudimo, vien tik sunkios, tamsios skaros maskatuoja viršum galvos. Drėgni, išvartom suklupe medynai ne vieną ir papiktina, ir atgraso nuo meilės miškui. Tada ir prasideda medžių teismas, vertinimas ir skirstymas į gerus ir blogus, reikalingus ir abejingus. Jygt būtų kažkoks priedas, kuriam galime suteikti malonę likti šalia mūsų, o kurį pašalinti iš kelio. O juk ne medis be

žmogaus, o žmogus be medžio negalėtų gyventi. Nes medis toks pat gyvas ir jaučiantis, kaip žmogus. Ir kalbantis savo kalba, ir džiaugsmu trykštantis, ir kažko bijantis...

Medžiai kaip žmonės su savo dalia ir likimais...

(V. Reimeris)

Poetai – saviti žmonės. Kažin kokiais paslaptiniais būdais jie sugeba įžvelgti tai, ko nemato kiti. Galbūt todėl, kad jie žvelgia ne akimis, bet vidumi – sielos akimis. Medis, miškas ypatingai keistai atsiveria poetų eilėse. Medis tampa ne paprastas medis, augantis pakelėje ar miško masyve. Jis įgyja gyvą, žmogaus būties egzistencijos prasmę. Kūrybingieji plunksnos vedžiotojai ragina nesustoti ties įprastu vaizdu, bet atverti savo vidinį matymą, pajautimą. Ir tada, jei žmogus geba sustabdyti savo vidinį dialogą, kad išgirstų šalia esančio nebylių kalbą, regis, visai kitoks pasaulis prieš akis išnyra.

Ar gali būti, kad žmogus tapatinamas su medžiu? Ar gali būti medžiai, kaip žmonės – turėti tas pačias unikalias savybes? Juk žmogus save pripažįsta nepakartojamu individu žemėje. Tačiau pažvelgus poeto akimis, pradedi ir pats kitaip matyti. Nes žiūrėti ir matyti yra du skirtingi dalykai. Mes galime tik žiūrėti ir ilsėtis, o galime pamatyti ir praturtinti savo vidinį žinojimą.

*Išdidūs medžiai vėjo neapeina,
Atsimuša į akmenis, paukščius,
Kai skauda, kada baisiai skauda,
Jie nedejuoja ir neprašo
Nei užtarimo, nei pagalbos.*

*Sentimentalūs medžiai atsiklaupia
Prie upės. Lig tamsos pražiūri į save.
O naktį su žvaigždėm tyliausiai kalba,
Nuo vėjo šakomis lizdus uždengia,
Kad tik varniukai nesusaltų.*

(R. Graibus)

Koks nuostabus sulyginimas medžio ir žmogaus. Tokių sąsajų neturi nei paukštis, nei žvėris. O jie juda, ir garsais leidžia savo emocijas, ir protu gausiu pasizymi. Netgi leidžiasi būti suprantami, nuspėjami. Leidžiasi būti draugiški arba baiktūs, arba priešiški. O medis... kas jis? Stovi vietoj ir nė krust. Bet gal tik mes nieko nematom, nenorim jo išjausti, suprasti, nenorim pažinti. O pasirodo ir medžiai gali būti kantrūs, ir išdidūs, ir sentimentalūs. Gali būti rūpestingi, globojantys, jautrūs. Kiek mes daug nežinom apie medžius. Jų likimai, kaip ir žmonių, tokie skirtingi. Vieni, žiūrėk, lūžta nuo vėjų, kiti su šaknimis išraunami iš savo namų – „*Naktį per audrą medžiai dejavo, / tartum gyviems jiems kas luptų žievę, / rytą nubudę, matom – o Dieve – / juos jau išvirtusius, jau nebegyvus...*“ (V. Reimeris). Dar kiti pačiam jaunystės žydėjime apkramsnuojami aštrių dantų ir suluošinami visam gyvenimui. Tokie iškart žmogaus pasmerkiama kaip negražūs, neproduktyvūs, nenaudingi. Dar kitas daigelis prasikalęs, niekaip neišgali užtelėti, mirksta kur nors pelkėj ir iškart kuprą auginasi. O tiesiasių ir gražiausių, kaip nekeista, likimas nulemtas negailestingai:

*O mes negalim paukščiais nusukti,
anei pabėgt, nei paeiti...
Tartum į karstą grumstai kristų –
kirčiai per girią aidi.*

(V. Reimeris)

Tačiau yra ir gilios senatvės sulaukusių, keliais šimtmečiais besidžiaugiančių ir savo

augumo ypatumais stebinančių individų. Dažniausiai, žinoma, tai nuo seno mūsų protėvių garbinti ąžuolai, jų giraitės, ar vienišiai svajotojai.

Dargilios senatvės sulauks daugialiemėnės liepos, storapilviai maumedžiai, pakaruoklės pušys, ar šešiakamienės eglė lyros. Jie ir kiti akiai malonūs ir išskirtiniai miško vaikai bus saugomi, aptveriami tvorelėmis, aprašyti ir visai kitaip menami. Lygiai kaip ir žmonės – kažką suradę, atradę, kažkuo išskirtiniai, nusipelnę dėmesio, o didžioji pilka masė nueina užmarštin, dažnai net pėdsako nepalikę: *Tik tuos, kur gražesni, dažniau mes menam, Nors niekas nepaskirstė medžiams teisių...*

(A. Skinkys)

Medžiai vaikšto. Mes nematom, negirdim žingsnių, tačiau jie kruta. Ne veltui sakoma – gamta nemėgsta tuštumos. Vos atsiranda tuščia erdvė, greit gamta ją užpildo. Sudegę aukštapelkėj beržynas, žiūrėk, jau viržių kilimas raudonuoja. Arba – iškirto miške vyrai biržę ir jau netruks stiebtis berziokai su drebulaitėm. O kartais, visai netikėtai, ąžuoliukai pušyne kepurnėjasi, ar dar geriau – po ameliankių gyvatvore subėgę klevečių armija rikiuojasi. Taigi, ne tik Mirties slėnio akmenys juda, medžiai taipogi nestovi vietoje:

*Po žemę medžiai vaikščioja. Kaip žmonės.
Eina jie pakelėmis,
žolėtais patvoriais ir paupiais.
Prie ežerų ir upių duburių
sustoja apmastyti vėjus ir likimą.
Ir pėdas paliktas – tylius ir juodus kelmus.*

(A. Skinkys)

Ypatingai mėgsta po vandenį braidyti juodalksniai. Rimti ir susikaupę naršo savo stipriom šaknim dumblą, gal šitaip ieškodami pastovumo? O prie ežerų, paupių pasvirę gluosniai merkia savo kasas vandenin ir tyliai medituoja. Kas geriau nuramins, jei ne tylus vandens kuždėjimas.

Gražiausia brolystė tarp medžio ir vėjo. Tik jis sugeba prakalbinti didingą ąžuolo stotą, sudrebinti jautriosios drebulėlės sielą, ar pakedenti sunkias eglės skaras. Atgyja medis vėjo gūsiui įsisukus, tačiau ir savo nuostatų laikosi:

*Vėjas išsirengė į medžioklę,
Mažieji medžiai
Lyg varovai net atsiklaupia
Prieš vėją ir laukia nurodymų.
Didieji medžiai
Žiūri į dangų.*

(R. Graibus)

Tačiau, kaip nėra tuštumos, taip negali būti ir visiško sąstingio. Visiškas sąstingis – tai mirtis. Todėl medžio ir vėjo draugystė neišvengiama, jiems lemta sutarti:

*Medžiai
kaip vaikai nuliūdo,
nepriėjo vėjas
paniūniuoti lopšinės
ir pasakyti labanakt.*

(V. Reimeris)

Plunksną skrebinanti ranka atveda į visa ko pradžią ir pabaigą. Nuo... iki. Medis, kaip žmogus – žmogus kaip medis. Abu lygūs, vienodi, turi tas pačias gyvasties galimybes ir kartu – nieko amžino. Ne žmogus ir ne medis valdo pasaulį – įjedu tik laikini svečiai Žemėje...

*Kiekvienas medis dygsta,
auga ir šakomis suošia
Su savo teise didele –
gyventi vieną kartą...*

(A. Skinkys)

Baltoji pasaka

VYTAUTAS RIBIKAUSKAS

Nors lapės medžiojamos ištisus metus, jų kailiai geriausi žiemos mėnesiais. Ilgauodegės medžiojamos įvairiais medžioklės būdais, tačiau pačios įdomiausias lapių medžioklės sėlinant prie peliaujančių arba viliojant mėgdžiojant pelių cypimą ar sužeisto zuikio klyksmą. Nors medžioklės reikmenų parduotuvėse galima nusipirkti įvairių vilbinių, skirtų lapių viliojimui, tačiau rudakailės galima prisišaukti ir lūpomis pamėgdžiojant pelių cypimą. Kai kuriomis dienomis, esant ypatingoms klimatinėms sąlygoms, tai padaryti itin lengva.

Būna dienų it pasakoje...

Medžioklėje būna dienų, kai prarandi realybės jausmą, atsiduri tarsi sapne, tarsi pasakoje, kai tave supa fantastinis pasaulis, o laukiniai gyvūnai elgiasi taip, tarsi būtum jų gentainis, o ne medžiotojas...

Su draugu Viktoru ruošėmės bebrus gaudyti Jonavos rajone, Širvintos upėje. Vieną gruodžio popietę nuvažiuovome medžioklę suderinti su Jonavos rajono aplinkos apsaugos inspektoriumi, o kartu nusprendėme iki sutemų apsižvalgyti ir medžioklės ploto. Atvažiavus į Upninkus pradėjo snigti didžiulėmis puriomis sniegėmis. Nežiūrint subjurusio oro, automobilį palikę prie Šventosios, patraukėme paupiu link Šventosios ir Širvintos upių santakos, o po to aukštyn palei Širvintą. Snaigės buvo tokios didelės ir besisukdamos leidosi taip pamažu, kad ore jų buvo tirsta ir į tolį galėjai įžvelgti ne toliau kaip porą šimtų metrų.

Esant tokiam orui, žmogų užvaldo kažkokia ypatinga nuotaika, kaip, beje, ir per tirstą rūką. Net ir gerai pažįstami aplinkos vaizdai įgauna kažkokius fantastinius kontūrus ir jautiesi tartum būtum iš tikrųjų persikėlęs į pasaką. Žvėrys tokiam ore taip pat elgiasi keistai, praranda atsargumą.

Eidami Širvintos slėniu iš už 150–200 metrų prie upės šlaite augančio pušynėlio pastebėjome išbindzinusią lapę. Žvėrelis pamažu risnojo šviežiai apsnigtu lauku, kartkartėmis stabtelėdamas ar grakščiai šokinėdamas į viršų, bandant nustverti kokį pelėną. Nusprendėme lapę pabandyti prisivilioti arčiau. Ant paupio keliuko sustojome visiškai nesislėpdami, tik surėmėme nugaras, kad mažiau sušlaptume nuo drėgno sniego. Slėptis ir nereikėjo, nes šlapias sniegas tuoj aplipino mus nuo kojų iki galvų, paversdamas tarsi sniego seniais, sunkiai pastebimais baltoje aplinkoje. Pamėgdžiodamas pelę supypsėjau lūpomis. Netgi būdama toliau nei už šimto žingsnių, rudoji sureagavo iš karto: stabtelėjo, įsiklausė, po to pabėgė kiek link mūsų ir vėl sustojo. Tada sucypsėjo draugas. To ir pakako: be jokios žvalgybos lapė gana sparčiai rėdė patraukė tiesiai į mus, stovinčius atviroje vietoje ir kikenančius, kad pavyko apgauti gudruolę. Lapė prie mūsų pribėgo per 20 žingsnių ir sustojo. Kažkas jai vis dėl to pasirodė įtartina. Menkas vėjelis dvelkė nuo žvėrelio pusės, didžiules snaiges lipindamas mums į akis, tačiau stengėmės net nemirskėti. Kad patikrintų kilusį įtarimą, lapė pradėjo apeidinėti mus

iš pavėjinės pusės. Supratę, jog ilgauodegė mus demaskuos, juokdamiesi šokome link žvėrelio, norėdami jį išgąsdinti. Na, ir skuodė išgąsdinta apszioplinusi ilgauodegė – net prie žemės prigulusi. Stabtelėjo ir atsigręžė pasižiūrėti į ją išgąsdinančius medžiotojus tik prie pat pušynėlio, prieš išnykdamą mums iš akių medelių tankmėje. O mes, šaipydami iš apsikvailinusių lapės, nusileidome prie pat upelio tėkmės, kad pratęstume savo žvalgybą ir apžiūrėtume didžiųjų graužikų bebrų veiklos pėdsakus.

Tamsi upės tėkmė buvo įrėmintą baltomis nuo šviežiai iškritusio sniego abiejuose krantuose besidriekiančiomis ledo juostomis. Vos paėjėjęs keliolika žingsnių pagal Širvintą, iš vandens išniro pasipūtusi ondatra, tarsi oro pripūsta maža pagalvėlė. Lengvu šuoliuku žvėrelis užsoko ant puriu sniegu padengto ledo priešingoje nuo mūsų upės pusėje ir pradėjo praustis, priekinėmis kojų galvutėmis kedenti ir taip papurusį kailį. Paėję kiek toliau, priešingame upės krante tupinčias ant ledo juostos pamatėme dar dvi ondatras. Nors upelis siauras – apie 6–7 m, į mūsų pasirodymą žvėreliai visiškai nekreipė dėmesio. Visai sutrikome, kai už keleto žingsnių nuo ondatrų pamatėme pagal baltą priešingo upės kranto ledo juostą

plaukiančią kanadinę audinę. Kiek paplaukęs žvėrelis grakščiai stryktelėjo ant ledo ir mažais šuoliukais, giliai klimpdamas į purų sniegą, nušoliavo pasroviui, priversdamas vandenin pliumptelėti ondatras. Tolėliau dar viena audinė nušoko į vandenį nuo mūsų pusės kranto ir, perplaukusi skersai upelį, išsoko ant ledo ir atsitūpė sniege. Sniegas buvo toks baltas, o audinės tamsiai rudos, tad žvėrelius galėjome gerai apžiūrėti, o ir buvo jos nuo mūsų tik 6–10 metrų atstumu.

Pasijutome tarsi atsidūrę baltojoje pasa-koje. Aplinkui balta, balta. Ore sukosi baltos didžiulės snaigės, užpildydamos visą erdvę. Balta žemė, balti nuo prie šakų ir kamienu prilipusio šlapio sniego medžiai, netgi ploniausi žolių stiebeliai styrojo baltučiai palinke nuo juos aplipusių snaigių svorio. Tik upės srovė baltoje aplinkoje driekėsi melsvai šviniu kaspinu. Į upę krentančios snaigės tirpo vandenyje – atrodė tarytum skendo. Tokioje beribėje baltumoje žvėreliai į mus nekreipė jokio dėmesio.

Dėl pelės nebaisi ir šalta upės srovė

Po kurio laiko priešingame upės krante pamatėme dar vieną lapę. Šlapias sniegas drėbė jau gerą pusvalandį, tad ši ilgauodegė

nebuvo tokia raudona, papurusiu kailiu, kaip pirmoji, o kažkokia pilka, sušlapusi. Žvėrelis mūsų nematė nors buvo netoli, tik per upės plotį. Pritūpėme už retų pakrantės žolių kuokšto ir vėl pabandėme rudąją prisivilioti pamėgdžiojant pelės cypimą. Išgirdusi cyptelėjimą lapė iš netikėtumo net pašoko į viršų. Pamaniau, kad ji išsigando ir spruks šalin. Tačiau rudoji priešingu upės krantu ėmė risnoti link mūsų. Atbėgusi tiesiai prieš mus, ilgauodegė sustojo. Labai, trumpai, kad žvėrelis nepajustų apgaulės (tarp lapės ir mūsų buvo ne daugiau kaip 10 žingsnių), lūpomis cyptelėjo draugas ir didžiausiam mūsų nustebimui lapė ryžosi šturmuoti upės srovę. Širvinta toje vietoje buvo visai negili, tad iš vandens kyšojo apsnigtų akmenų „pakausiai“. Daugiau kaip iki pusės upės pločio lapė sėkmingai nusigavo šokinėdama nuo akmens ant akmens. Ant paskutiniojo nedidelio akmens ji sustojo, nes iki kranto dar buvo likę pora metrų, o akmenų daugiau nebuvo, nes upė prie mūsų kranto buvo gana gili. Vos laikėmės nesuprunkštę iš juoko stebėdami, kaip juokingai ant mažo akmenėlio sustačiusi visų keturių kojų pėdas į vieną vietą linguoja lapę. Žvėrelis buvo statmenai aukštyn iškęšęs savo ilgą uodegą, į priekį ištempęs kaklą ir lingavo pirmyn ir atgal vis ketindamas šokti ir vis susilaikydamas. Kurį

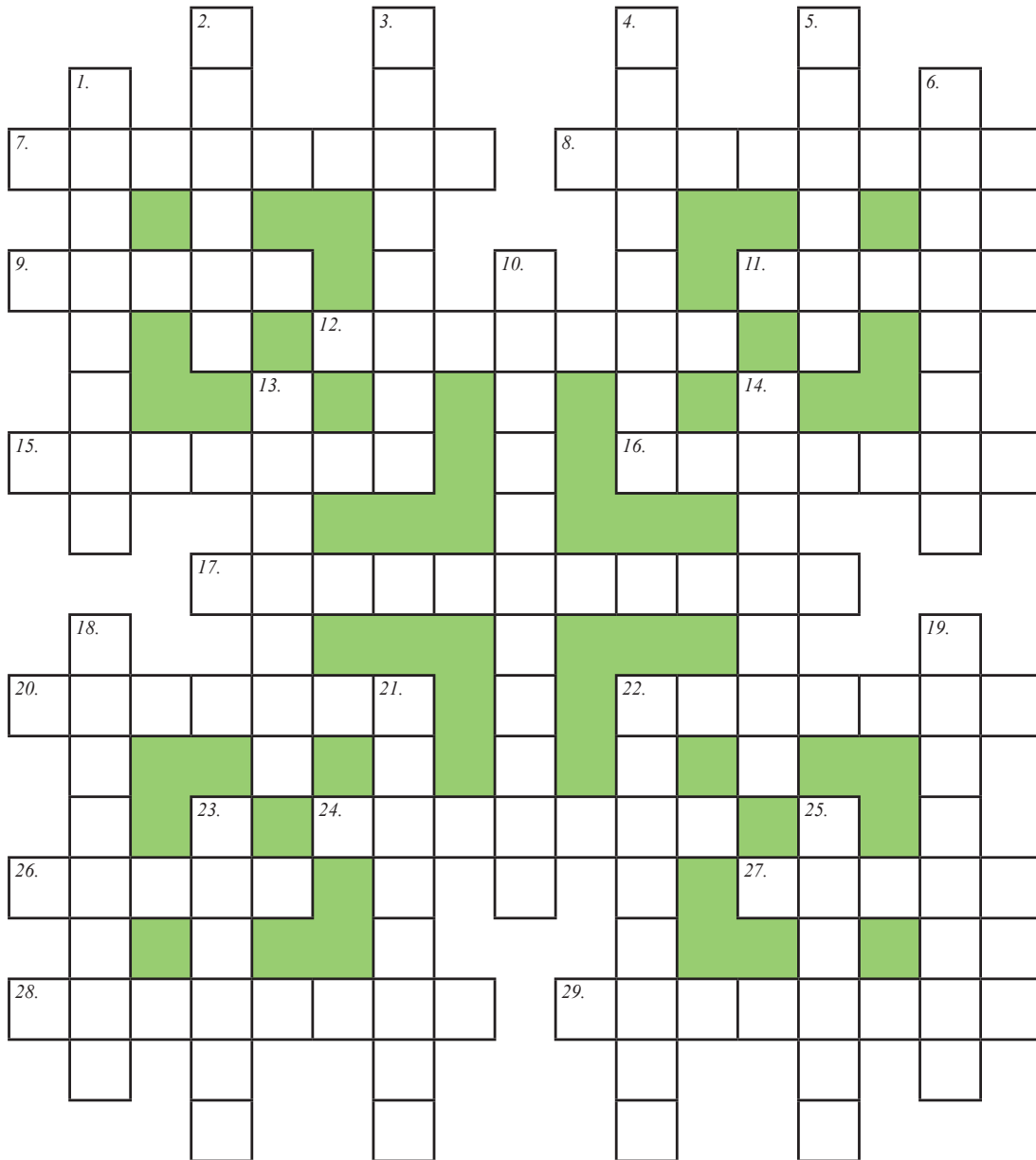
laiką taip pasvyravusi rudoji vis tik ryžosi šokti į krantą. Kranto ji žinoma nepasiekė, nes nuo mažo akmens jai buvo nepatogu atsispirti, tad pūkstelėjo į vandenį ir visa sušlapusi išsikaptė krantan. Šlapias rudoji atrodė tikrai apgailėtina: sušlapus kailiniams ji tapo plona tarsi nuplikusi, tik styrojo kažkaip neproporcingai didelėmis tapusios jos ausys. Lapė krantan išsoko tiesiai mums į glėbius. Galėjome stverti ją rankomis – būtume pasiekę. Tačiau sveikos lapės stverti plikomis rankomis nesiryžome, tad nelaukdami, kol žvėris aptaškys, sumanęs išsipurtyti vandenį iš savo kailio, staigiai pašokome iš už žolių priedangos. Iš netikėtumo lapė pusiau atbula vėl šoko į upę ir nežiūrėdama jokių akmenų, kur gilų plaukdama, o kur seklu šokinėdama, kojomis atsispiriant į dugną, ir taškydama vandens purslus, greitai pasiekė kitą upės krantą ir pradingo pakrantės krūmų sąžalyne.

Aptikome ir bebrų veiklos pėdsakų. Atrodė, kad prie Širvintos yra tikra laukinių žvėrelių karalystė. Ir visi žvėreliai visiškai nebijojo žmonių. Vis dėl to, tokie vaizdai, vėliau gaudant bebrus prie Širvintos, daugiau niekada nepasikartojė. Paprasčiausiai trumpam buvome nuklydę į baltąją žiemos pasaką. Ir gerai, kad neturėjome šautuvų – ta pasaka būtų pasibaigusi sūviais į pirmąją raudonkailę lapę...

Būna dienų pyg pasakoj

Šventiniu laikotarpiu...

Sudarė Ona GYLIENĖ

Vertikaliai: **1.** Spygliuotas erskėtinių šeimos krūmas arba nedidelis medis. **2.** Laivų greičio vienetas ar iš detalių surenkama mechanizmo dalis tuo pačiu pavadinimu. **3.** Viena populiariausių ir dažniausiai statomų pasaulyje operų, gruodžio 31 dieną skambanti LNOBT repertuare, tad dažnai pavadiname ją „Nacionaline lietuvių opera“. **4.** Skanėstas kitaip. **5.** Aukščiausias pažintinės veiklos laipsnis, protaujamoji galia. **6.** Kurios nors socialinės ar profesinės grupės kalba, kurioje apstu formų, žodžių ar posakių nesutinkančių su nacionalinės kalbos normomis. **10.** Senovės Romoje gruodžio 21 dieną surengta didelė šventė. **13.** Paukštis, kurį nesunku pažinti iš baltų juostelių sparnuose ir giesmės, patino kakta juoda, viršugalvis ir sprandas pilkai mėlyni. **14.** Laimės linkėjimas, sėkmė, vidinis džiaugsmas. **18.** Trys išminčiai, kurie aplankė kūdikėlį Jėzų Kristų. **19.** Negausi tiurkų etninė grupė, gyvenanti ir Lietuvoje. **21.** Daugiametis visžalis žolinis augalas, kurio ilgi sultingi dantytai dygliuotais pakraščiais lapai auga apkabindami stiebą. **22.** Antroji pagal dydį Saulės sistemos planeta. **23.** Tradicinio lietuvių gyvenamojo namo arba svirno patalpa, skirta laikyti maisto atsargas, namų apyvokos daiktus, girnas. **25.** Reikalavimas keliamas tariantis ar uždavinio dalis, kurioje pateikiami duomenys tuo pačiu pavadinimu.

Horizontaliai: **7.** Patriarcho Jokūbo ir Rachelės vienuoliktas sūnus. **8.** Pasakų būtybė – sparnuotas, ugnimi alsuojantis slibinas, 2024 metų kinų horoskopo ženklas. **9.** Vienas iš dvylikos apaštalų. **11.** Gvazdikinių šeimos javų piktžolė nuodingomis sėklomis, įtraukta į Lietuvos Raudonąją knygą. **12.** Pataisomasis pakeitimas, papildymas. **15.** Geriausias, etaloninis, idealus pavyzdys, laiko patikrintas, išliekančios vertės, nepavaldus laikui, aukščiausios kokybės ar klasės kūrinys. **16.** Greičio ar kitų varžybų pradžia. **17.** Miškininkystės specialistas. **20.** Laikas, kurį dirba, mokosi grupė žmonių, paskui keičiama kitos. **22.** Vienas iš Jėzaus brolių. **24.** Prancūzų pramoginis teatras, kurio spektaklį sudaro vienaveiksmė komiška pjesė (dažnai vodevilis), šokėjų, muzikantų, dainininkų, akrobatų, žonglierių numeriai, kai kada vaidinimas būna reviu pobūdžio. **26.** Medžiais apaugęs kalnelis, senovės lietuvių šventovė. **27.** Didelis laukinis ir naminis vandens paukštis. **28.** Viena bažnyčios aptarnaujama apylinkė. **29.** Knygų parduotuvė.

Kryžiažodžio atsakymus paskelbsime kitame numeryje.

Kryžiažodžio, išspausdinto žurnalo „Mūsų girios“ 2023 m. Nr. 11, atsakymai:

Vertikaliai: 1. Paraištė. 2. Karšis. 3. Klastotė. 4. Psichika. 5. Šatras. 6. Azimutas. 10. Derybininkė. 13. Apuokas. 14. Vilkitis. 18. Debiutas. 19. Turnyras. 21. Ajerynas. 22. Anagrama. 23. Spraga. 25. Gynyba. **Horizontaliai:** 7. Šafranas. 8. Hipotezė. 9. Dašis. 11. Laimė. 12. Pokeris. 15. Stemplė. 16. Akiniai. 17. Mokslininkė. 20. Perkasa. 22. Aliejus. 24. Ženklas. 26. Tulpė. 27. Gylis. 28. Karagana. 29. Garnyras.

PONSSE

Miškininkystės verslo lyderiai
rekomenduoja gyvą miškų
legendą – medkirbę

PONSSE SCORPION KING

Sužinokite daugiau

Kuo pasižymi **PONSSE SCORPION KING**?

Pripažinta už technologines inovacijas ir dizainą;
Operatorių pamėgta dėl ergonomikos, išskirtinai plataus matymo lauko ir
didelio efektyvumo;
Vienas iš populiariausių pasirinkimų daugelyje pasaulio šalių.

Miško technikos pardavimas: +370 661 11319; +370 310 27218

Servisas: +370 700 55100
Atsarginės dalys: +370 614 03734

Baltic Agro
MACHINERY

www.balticagromachinery.lt

BALTIC AGRO MACHINERY LIETUVA

PONSSE LIETUVA

Husqvarna®

NAUJASIS
HUSQVARNA 562 XP® G MARK II

Sukurta judesiui

Nauji pjovimo potyriai

Nenutrūkstamas pjovimas, pjaustymas, genėjimas ir įpjovimas. Visiškai naujas Husqvarna 562 XP® G Mark II grandininis pjūklas yra puiki patikimos galios ir lengvo valdymo kombinacija. Nedidelio svorio ir optimizuotu balansu, jis – kaip ir jūs – sukurtas judėjimui.

Daugiau informacijos: husqvarna.lt

NAUJIENA

HUSQVARNA 562 XP® G MARK II